

Ludo Strelinger

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
12/2020
21. marec 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LITERÁT PETER ŠTRELINGER
O KORONAVÍRUSE A PANIKE
Strana 4.

POLITICKÍ VÍTAZI A PORAZENÍ
V SAMOSTATNEJ REPUBLIKE
Strana 5.

PRIMÁŠ MIROSLAV DUDÍK
O ROKOCH S HUSLIČKAMI
Strana 6.

SVETOM STÁLE ZMIETAJÚ
MOCENSKÉ ZÁUJMY VEĽMOCÍ
Strana 7.

AKADEMIK JOZEF ČABELKA
A JEHO SVETOVÉ PATENTY
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Situácia so šírením koronavírusu je mimoriadne vážna. Žiaľ, sú medzi nami aj ľudia, ktorí sa nesprávajú zodpovedne, čím môžu šíriť nebezpečnú nákazu.

Napriek explózií výdavkov do zdravotníctva v ostatných rokoch počet zdravotníckeho personálu klesá. Lekári bojujú s vírusom bez potrebných ochranných prostriedkov. Mnohí si ich sami zháňajú a kupujú. Taká je realita. Vidia viac ako my ostatní. V týchto dňoch, keď „nepriateľa nepoznáme“, práve zdravotníckimi pracovníkmi stoja v prvej línii. Špecialisti i obvodní lekári prichádzajú do kontaktu aj s pacientmi. Niektorí z nich neprezerajú svoju skutočnú cestovateľskú anamnézu. Lekári musia poraziť strach, ktorý v nich drieme. Sú odvážni.

Koronavírus ovplyvňuje naše životy. Doslova... Teraz sa prejaví naša skutočná povaha a ľudskosť. Nemôžeme hľadiť len na seba. Ak sa nespojíme, bude vírus útočiť ešte mesiace. V tejto vypätej situácii sa musíme správať slušne v ordináciách, k lekárom, sestram a vôbec k všetkým, ktorí nám v týchto ťažkých chvíľach podávajú pomocnú ruku. Budme ohľaduplní, nesebeckí, trpezliví. Nájdime v sebe rešpekt a empatiu pre prácu zdravotníkov. Ak sa totiž oni nakazia, nebude nás mať kto liečiť!

V čase uzávierky tohto vydania Slovenských národných novín bolo na Slovensku potvrdených vyše šesťdesiat prípadov nakazenia chorobou Covid-19 a stále stúpali. Aj keď nie je známe, ako sa bude nákaza šíriť ďalej, je to v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami relatívne nízke číslo. Vírus sa u nás nešíri tak rýchlo a nebezpečne, ako napríklad v severnom Taliansku. Je to aj vďaka rýchlym a dôrazným rozhodnutiam vlády a krízového štábu. Nekompromisné obmedzenia pohybu osôb a cezhraničného styku majú jediný cieľ – obmedziť nákazu. Záleží však aj na nás potenciálnych pacientoch, ako to napokon všetko dopadne. Ak my budeme nezodpovední, nepomôže Slovensku ani obetavosť lekárov a zdravotníckych pracovníkov, ktorí nepracujú v takých podmienkach, aké by si predstavovali.

Meradlom nášho správania bude počet mŕtvych na Covid-19. Bodaj by na Slovensku nezomrel nik. Je to aj v našich rukách.

Eva SISOVÁ

Výmena politickej moci na Slovensku pokračuje zvyčajným tempom Rozdelenie vládnych postov v piatok trinásteho

Ivan BROŽÍK – Foto-zdroj: internet

Striedanie vlády postupovalo pomerne rýchlym tempom. A to napriek tomu, že o novej koalícii rokovali až štyri politické subjekty. Už trinásť dní po parlamentných voľbách sa štvorkoalícia OĽaNO, SME RODINA, SaS a Za ľudí dohodla. S jej návrhom sa už oboznámila aj hlava štátu. V histórii slovenského parlamentarizmu je to jedna z najrýchlejšie zostavených vlád. Aj keď úplne bez problémov rokovania neprebíhali.

Spor vznikol pre post ministra financií. Záujem oň malo víťazné OĽaNO, ako aj SaS. Na poslednú chvíľu dospeli obyčajní a liberáli k dohode. Richard Sulík za SaS požadoval ministerstvo financií. Igor Matovič zas ako víťaz volieb a predseda „premiérskej strany“ nechcel tento rezort pustiť. Je pravda, že politickou zvyklosťou na Slovensku je, že správca štátnej kasy je z tej istej strany ako predseda vlády. SaS však dostala ponuku na kreslo vo vláde navyše, a to ministra hospodárstva s kumulovanou funkciou podpredsedu vlády pre ekonomiku. K tejto nominácii sa osobne prihlásil Richard Sulík. Jeho strana bude ešte zodpovedná za ministerstvo školstva, tam smeruje doterajší poslanec parlamentu za SaS Branislav Gröhlings.

■ ZA ĽUDÍ MOŽNO BEZ KISKU

V strane exprezidenta Andreja Kisku je už dlhší čas neistota o budúcom predsedovi, nateraz ju iba potvrdzujú vyhlásenia podpredsedníčky Veroniky Remišovej o tom, že Andrej Kiska sám včas oznámi verejnosti podoby svojho ďalšieho pôsobenia v slovenskej politike. Práve V. Remišová zastupovala predsedu svojej strany na finálnych rokovaníach o kreovaní novej vlády. Ona aj s najväčšou pravdepodobnosťou povedie nové ministerstvo pre investície a regionálny rozvoj a čerpanie eurofondov. Jej stranická kolegyňa a bývalá štátna tajomníčka na rezorte spravodlivosti právnička Mária

Designovaný premiér Igor MATOVIČ prichádza na stretnutie s prezidentkou republiky Zuzanou ČAPUTOVOU v Grasalkovičovom paláci, aby ju oboznámil s postupom pri kreovaní novej vlády a jej zložením.

Kolíková podľa toho istého zdroja povedie ministerstvo spravodlivosti.

■ ÚSTUP OĽaNO

Zoskupenie okolo Borisa Kollára povedie Národnú radu Slovenskej republiky, predsednícky post zjavne pripadne samotnému predsedovi Kollárovi. Popritom dostane do svojej riadiacej kompetencie rezort práce, sociálnych vecí a rodiny, o ktorý mala dlhodobo záujem poslankyňa Petra Krišťáková. To však ešte nie je celý výpočet, Kollárovi sa budú starať aj o problematiku dopravy a budú nominovať svojho človeka na post podpredsedu vlády pre legislatívu. Víťazné hnutie Obyčajných ľudí

v snahe dosiahnuť čo najskôr štvordohodu v budúcej koalícii v prenechalo jedno ministerstvo v prospech koalíčných kolegov, no ministerstvo financií si zachovalo. Do jeho vedenia bude pravdepodobne nominovaný ekonóm Eduard Heger. Po škole pracoval ako manažér v rôznych firmách, ale aj ako konzultant na Ministerstve obrany SR, kde sa podieľal na reforme Ozbromených síl SR. Stál pri zrode známej slovenskej značky, ktorá sa preslávila v USA. Svoj čas venuje aj práci v treťom sektore. V hnutí OĽaNO zastával post tieňového ministra financií a hospodárstva. Na ministerstvo vnútra už dlhší čas smeruje poslanec Gábor Grendel, Obyčajní ľudia obsadia ešte ministerstvo obrany,

zdravotníctva, pôdohospodárstva, životného prostredia a kultúry. Mená v čase uzávierky nebolo možné konkretizovať, predseda hnutia Igor Matovič vysvetlil, že chce, aby sa s konkrétnymi ľuďmi najskôr rozprávala prezidentka Zuzana Čaputová.

■ ŠTYRI VÝZVY

Vzájomná pomoc, súdržnosť, spolupatričnosť, disciplína. To sú štyri hlavné výzvy z prvého spoločného oficiálneho vystúpenia štvorkoalície pre médiá na nádvorí prezidentského paláca. Jej predstavitelia pripomenuli potrebu pokojného a korektného prechodu moci, no zároveň čo najrýchlejšieho vzhľadom na epidémiu okolo nás. Hlava štátu sa práve preto ešte pred rozhodnutím o termíne zvolania ustanovujúcej schôdze Národnej rady Slovenskej republiky plánovala stretnúť tak s Petrom Pellegrinim, ako aj s Igorom Matovičom a zrejme dohodnúť okolnosti takéhoto odovzdávania moci. Aj vzhľadom na vyjadrenia jednotlivých predstaviteľov novej štvorkoalície je takmer isté, že s výmenou moci na Slovensku nedôjde k skokovej zámene našich tradičných hodnôt za nejaké iné. Samotný nastupujúci predseda vlády a takisto aj predseda parlamentu pripomenuli, že Slovensko má v najbližších týždňoch a mesiacoch doslova existenčnú prioritu v zvládnutí priebehu a následkov súčasnej epidémie. A v tom musíme byť nápomocní absolútne všetci.

3 OTÁZKY PRE:

Michala SPEVÁKA, experta na slovenských krajanov v zahraničí

Zahraniční Slováci budú v popredí záujmu

• **Kandidovali ste do Národnej rady SR za víťazné OĽaNO. Stali ste sa náhradníkom poslanca. Čo budete ako expert na zahraničných Slovákov presadzovať?**

Dlhodobu sa venujem najmä krajskej problematike, zahraničným Slovákom a tzv. slovenskému svetu. Zaoberám sa tým celý život – ako diplomat, ako novinár a krajský aktivista. Vždy sa budem zasadzovať, aby naše hnutie malo Slovákov na prvom mieste, pravdaže aj slovenskú kultúru. Počas celej kampane som mal podporu od vedenia politického hnutia, preto verím, že tieto témy budú patriť medzi priority popri iných vážnych problematikách, ktorými sú finančné, existenčné či bezpečnostné otázky občanov.

• **Kráčate takto v šľapajach otca, bývalého predsedu Matice slovenskej v Juhoslávii?**

Vyrastal som v slovenskom národnom priestore, v bašte Slovákov vo vtedajšej Juhoslávii. Po páde socializmu v roku 1990 môj otec Michal Spevák st. so skupinou podobne zmýšľajúcich ľudí obnovoval Maticu slovenskú v Juhoslávii. Viacerí čelní predstavitelia OĽaNO boli v januári v Báčskom Petrovci, potvrdili mi, že sa cítim vynikajúco medzi našou komunitou. Vždy sa budem usilovať podporovať Maticu slovenskú, našu najstaršiu celoslovenskú ustanovizeň.

• **Myslíte si, že práve novovznikajúca vládna koalícia pomôže zahraničným Slovákom a slovenskému zahraničiu?**

Som o tom presvedčený. Budúce vládne hnutie má silnú podporu v slovenskom prostredí. Ľudskosť, dobrosrdečnosť a spolupatričnosť je v ňom na prvom mieste. Počas celej kampane sme mali skutočne pekné vzťahy, nadobudli sme súdržnosť, solidaritu a priateľstvo. Počas môjho pôsobenia v diplomacii som získal prehľad vo svete. Viem, čo očakávajú Slováci žijúci v zahraničí, ako aj občania SR. Keď som sa rozprával s Igorom Matovičom, ale aj s ďalšími, mali o to záujem. Pevne verím, že to presadíme. Prvý dobrý skutok sa nám podaril a verím, že úspešne zdoláme aj ďalšie výzvy. Objednávku sme od občanov, ale aj od zahraničných Slovákov dostali posledný februárový deň a teraz nás čaká veľa práce.

Zhovárať sa Viliam KOMORA
Foto: archív autora

V SNN 13/2020
SI PREČÍTATE

- Na fasáde hospodárskeho rastu Slovenskej republiky sa začínajú objavovať vážne trhliny
- Ak si žiaci osvoja vlastnú kultúru, budú schopní porozumieť aj iným kultúram sveta
- Jozef Ignác BAJZA je autor prvého dvojzväzkového románu v dejinách slovenskej literatúry

Politici nemajú ani poňatia o tom, ako funguje mediálne prostredie

Milióny pre médiá vyvolávajú rozpaky

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

To, čo znamenala ponuka milión eur od Roberta Fica za nájdenie vraha Jána Kuciaka, aktuálne rovná sa desiatim miliónom pre investigatívnych novinárov. Mnohí novinári kladú otázku: Ktorým novinárom chce budúca vláda poskytovať peňažnú podporu na odhaľovanie korupcie? Korupcia je najzložitejší prípad pre orgány činné v trestnom konaní. Prečo by ich v tom mali nahrádzať novinári? Prečo by si nemal túto povinnosť plniť štátny aparát na to určený a za to platený? Prečo zaťažovať do zložitých vyšetrovacích metód novinárov? A najmä ktorých?

Niektorí politici nemajú ani poňatia o fungovaní mediálneho prostredia. Svedčí o tom aj uvedená myšlienka vytvorenia fondu na podporu investigatívnej žurnalistiky, s ktorou súhlasia všetky štyri strany tvoriace sa koalície.

■ KTO BUDE DELIŤ?

„Peniaze bude rozdeľovať vaša stavovská organizácia, ktorú dnes nemáte. Áno, budete musieť si ju vytvoriť,“ odkázal novinárom budúci premiér Igor Matovič. Lenže v Slovenskej republike pôsobia tri novinárske organizácie – Slovenský syndikát novinárov (SSN), Slovenská asociácia

novinárov (SAN) a Únia slovenských novinárov (ÚSN). Všetky tri sú registrované na ministerstve vnútra. Dokonca SSN v stanovách uvádza, že „SSN je odborové združenie, stavovská organizácia novinárov...“, takže stavovská novinárska organizácia existuje. Problém je v tom, že v mediálnom prostredí nejstávajú štandardné pomery.

Je to výsledkom silného vplyvu známeho amerického finančníka na svetovú politiku a médiá. Podľa neho a jeho blízkych kruhov „otvorená spoločnosť znamená takmer to isté ako liberálna demokracia...“ Alebo tvrdí: „Ak predložím svoju filozofiu do

podoby politického zámeru, môžem svoj cieľ definovať ako globálnu otvorenú spoločnosť.“ Inými slovami, jeho cieľom je liberálna demokracia. Preto financuje Nadáciu otvorenej spoločnosti. A je zaujímavé, koľko ľudí na Slovensku je financovaných z jeho peňaží. Istý čas aj Ivetta Radičová ako šéfka správnej rady Nadácie otvorenej spoločnosti. Potom neprekvapuje, keď v diskusii s Vladimírom Palkom na jeho poznámku, že na Slovensku sú takmer všetky médiá liberálne, sa ohradí, akoby to nebola pravda. Mainstreamoví žurnalisti v diskusii s Radičovou poznamenali, že mediálny priestor ešte zamorujú zhnité jablčka (redaktori

alternatívnych médií), ktoré bude treba ich odstrániť. Na otázku ako, Radičová pohoťovo odpovedala – „fyzicky“. Netreba zabúdať, že Radičová je dekanou fakulty masmédií Paneurópskej vysokej školy v Bratislave s priamym vplyvom na formovanie charakteru novinárov.

■ KOMU SA NADELÍ...

V tejto súvislosti treba pripomenúť, aký je v súčasnosti stav médií

a ako sa doň dostal. Azda najtransparentnejšie opísal cestu od existencie pluralitných médií po roku 1989 k existencii v súčasnosti v hlavnom prúde výsostne liberálnych generálny riaditeľ vydavateľstva Petit Press Alexej Fulmek, ktoré vydáva denník Sme. Aký obrovský dosah má na Slovensko americký finančník vidno aj z toho, že predsedníčka Tlačovej rady SR Alena Pániková „aktívne pôsobí pri rozvoji občianskej spoločnosti na Slovensku. V rokoch 1993 – 2014 pracovala v Nadácii otvorenej spoločnosti, od roka 1995 ako výkonná riaditeľka“. Ide o radu, ktorá hodnotí obsah médií. Čo k tomu dodať?

Slovensko najmä potrebuje usporiadať pomery na mediálnom trhu tak, aby pôsobil štandardne. Peniaze poskytnúť na vyriešenie plurality médií, ako to vyžaduje Ústava SR. Podporiť liberálne médiá zo štátneho rozpočtu je cesta k vybudovaniu totalitnej liberálnej spoločnosti. Už dnes sú tieto tendencie badateľné.

Už týždeň žijeme v podmienkach vládou vyhlásenej mimoriadnej situácie

Slovensko spomalilo životný rytmus

Ivan BROŽÍK – Foto: agentúrny servis

V deň vzniku tohto textu (12. marca) vláda Slovenskej republiky vyhlásila na celom území Slovenska mimoriadnu situáciu. Reagovala tak na okolnosti spojené so šírením koronavírusu, spôsobujúceho ochorenie COVID-19. Susedná Česká republika bola tamojšou vládou uvedená taktiež do núdzového stavu.

Maturitné skúšky, ktoré sa mali konať od 17. do 20. marca, sa budú musieť minimálne na dva týždne odložiť. Deti zo všetkých stupňov nášho vzdelávacieho systému ostanú doma až takmer do konca marca. Ich rodičia majú možnosť vybaviť si štatút ošetrovateľa člena rodiny (OČR), ak im zamestnávateľ neumožnil čerpať dovolenku alebo náhradné voľno. Možno ho získať aj bez návštevy obvodného lekára – mailom či telefonicky. Hlásenie dostane Sociálna poisťovňa od lekára takisto elektronicky.

■ ODKLAD SPLÁTOK A DANÍ

Finančná správa pripomína, že v rámci elektronickej komunikácie

možno zo strany fyzických i právnických osôb až do konca marca poslať informáciu o odložení podania daňového priznania za rok 2019 – pre podnikateľov a živnostníkov, ktorí nemali príjmy v zahraničí – do konca júna a pre tých, ktorí mali takéto príjmy, až do konca septembra.

Do štrnásťdňovej karantény musí ísť každý človek s trvalým alebo prechodným pobytom v Slovenskej republike, kto sa vráti zo zahraničia. Ministerstvo vnútra má pripravené aj zariadenia pre tých, čo nechcú alebo nemôžu ísť do domácej karantény. Kontaktovať majú linku 112. Na územie Slovenskej republiky bude pustený len

ten, kto tu má trvalý alebo prechodný pobyt, prípadne platný cestovný pas. Tým, čo bývajú pri hraniciach, ministerka odporúča, aby si vybavili potvrdenie od zamestnávateľa, aby mohli byť púšťaní prednostne. Zvážiť by mohli tiež prácu z domu.

■ POTRAVINY OTVORENÉ

Naše medzinárodné letiská sú uzavreté, prerušená je vlaková aj autobusová doprava do a zo zahraničia. Menšie hraničné priechody sa takisto postupne zatvárajú, v prevádzke zostanú tie na hlavných cestných ťahoch. Mestská hromadná doprava v mestách prešla grafikonmi

na prázdninový režim. Zásobovacie kamióny majú právo jazdy aj počas víkendov. Hoci veľké nákupné centrá mali cez víkend zatvorené a je možné, že budú zatvorené aj v pracovné dni, predajne potravín a drogerie v nich ostávajú otvorené. Predseda vlády ubezpečil, že zásobovanie potravinami bude zachované, potravín je dostatok a sú priebežne doplňané podľa fyzických možností zamestnancov obchodu. Veľké reťazce tiež verejnosť ubezpečili, že hoci registrujú zvýšený záujem o trvanlivé potraviny, sú schopné ich ponuku doplňať prakticky operatívne. Na zásobovaciu paniku v podobe z nedávnych dní tak nie je žiaden dôvod.

■ STOP ZÁBAVE

Všetky aquaparky, zábavné parky a iné rekreačné strediská vrátane lyžiarskych centier, ako aj zábavné podniky a diskotéky sú zatvorené. V tejto situácii prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová vyzvala občanov Slovenskej republiky, aby boli disciplinovaní a obmedzili svoje spoločenské kon-

Pandémia s predtým nepoznanými druhmi vírusov kladie na lekárov a zdravotnícky personál mimoriadne nároky, ale rovnako má nabádať aj občanov, aby v situácii, keď na Covid-19 neexistuje ešte účinný liek, maximálne dodržiavali ich rady a bezpečnostné opatrenia.

takty na nevyhnutné minimum. Vyzvala tiež politikov, aby odložili osobné spory a predbežné hodnotenia týkajúce sa zodpovednosti.

VŠIMLI SME SI

Keď generála Jožka Gajdoša rýchle mocenské zmeny, ktorými sa vyznačoval politický systém našej mladej demokracie a rovnako mladého samostatného štátu, odsunuli z Bratislavy „služiť“ vlasti pod Vihorlat – nie ako veliteľa neďalekej tankovej strelnice na Valaškovciach, ale ako starostu v rodnej obci Zemplínske Hámre, zanedlho sa jeho oficiersky prístup na takmer zabudnutej „varte“ prejavil. Zbral to na povel a dedina sa zmenila na nepoznanie. K celkovým pozitívnym premenám pribudlo počas jeho richtárčenia aj niekoľko turistických lákadiel, najmä takých, čo mali pripomínať dávnu hutnícku tradíciu spojenú

Najstaršia zrekonštruovaná vysoká pec v Jakubanoch pri Starej Lubovni

Niet huty bez rudy

so šľachtickým rodom Rhollovcov. Ti pod našu zemplínsku sopku prišli kedysi začiatkom 19. storočia hľadať zlato. Nenašli ho, ale v Jozefovej doline (pomenovanej spôsobne

po veľkomožnom pánovi) objavili železnú rudu a v roku 1815 ju začali taviť a z železa vyrábať kadečo užitočné aj pekné. Ako sú trebárs levy pred humenským kaštieľom alebo Herkules v areáli kaštieľa v Svine, ktorý v klasicistickom slohu dal vystavať najznámejší z hutníckych magnátov Jozef Rhol, ktorému patrili aj hámre, o ktorých je reč. Z dávnej železiarskej slávy nezostalo takmer nič, pri ceste v priekope akurát jedna kamenná forma na odlievanie kovu, po Jozefovi Gajdošovi majú v Hámroch múzeum aj repliku vysokej pece... Na počudovanie, zachovanú vysokú pec majú aj v Jakubanoch pri Starej Lubovni, ktorá v rokoch 1760 – 1870 slúžila Probstnerovcom, a aj keď tu široko-ďaleko železnej rudy niet, v Levočských vrchoch je zato dostatok dreva, ktoré slúžilo na výrobu dreveného uhlia, čo sa „ládovalo“ do pece... Ďalšie takéto hutnícke objekty, kde sa tavia ruda zo Slovincov, z Helcmanoviec, zo Žakaroviec, z Gelnice, zo Spišskej Novej Vsi, z Rudnianskej, nájdeme v Bretke, Červeňanoch, Nižnej Slanej, Podbieli, Troch Vodách a vo Vlachove. Aspoň je sa nad čím čudovať, prečo je to všetko už dávna minulosť – ako sláva strojárův a zbrojárův z Vihorlatu Snina...

Text a foto: Emil SEMANCO

S prichádzajúcou jarou stúpa aj sila našich vyše dvesto tridsiatich vodopádov

Bystrô patrí k najkrajším zákutiam Poľany

Vodopády obdivujeme pre ich búrlivé hučiace riavy, rútiace sa z výšky do priepasti. Tak je to najmä na jar počas topenia snehu alebo v lete po prudkých lejakoch. V zime sa tieto prírodné fenomény menia na ľadopády, ktoré upútajú chladnou bielomodrastou krásou. Na Slovensku ich máme okolo dvestotridsať. Odborníci medzi tie najkrajšie radia aj vodopád Bystrô.

Podpoľanci mu vravia Bystrô. Pomenovali ho po potoku, ktorý sa nazýva Bystrý. Dosahuje výšku dvadsaťtri metrov a je prírodnou pamiatkou. Jeho vody padajú cez andezitové steny, ktoré vznikli utuhnutím lávy počas sopečnej aktivity Poľany asi pred trinástimi miliónmi rokov.

Možností, ako sa k nemu dostať, je niekoľko. Tou najjednoduchšou je vyviezť sa autom po úzkej horskej ceste z Hriňovej na Prednú Poľanu, tu zaparkovať a podľa zelených značiek zbehnúť za pol hodinu cez Hukelove lúky a les na prah vodopádu. Samotný prechod andezitového brala, cez ktoré sa Bystrý potok prevažuje a mení na vodopád, umožňujú lano a rebrík. Samozrejme, najmä v čase, keď je skala pokrytá ľadom, treba postupovať opatrne a dávať pozor na pošmyknutie. Aj tu už totiž došlo k tragickým nehodám...

Na celodennú túru k vodopádu Bystrô sa možno vybrať z Detvy alebo z Hriňovej, prípadne z osady Kriváň. Zelené značky smerujú z detviarskej osady Skliarovo laznickým krajom. Na Zánemeckej kri-

žujeme modro značenú trasu, ktorej východiskom je železničná stanica

ČO INÍ NEPIŠU

Podľa mienky znalcov aj milovníkov prírody patrí vodopád Bystrô na Slovensku k najkrajším.

Kriváň. Je to tiež jedno z možných východísk. Pravda, v tomto prípade musíme trase a chodzí veno-

vať o dve-tri hodiny viac, ako je to v prípade bližších východísk, resp. môžeme ju využiť pri zostupe. Na kraji lesa prideme k žltej značke, ktorá prichádza z Hriňovej a ktorá sa nám ponúka takisto ako trasa pre návrat. Z Prednej Poľany sa však môžeme vrátiť aj späť do Skliarova podľa modrých značiek, ktoré prechádzajú cez Vrchdetvu, a okolo nevšedného andezitového brala – Melichovej skaly. Treťou alternatívou okruhu je návrat do Detvy po červenej značke cez ďalšie známe zoskupenie skál a skalných stien na Kaľamárke.

Od roka 2013 vedie k vodopádu Bystrô náučný chodník so začiatkom pri kapucínskom kostole na Raticovom vrchu nad Hriňovou. Pri dĺžke asi štyri a pol kilometra a prevýšení tristosedemdesiat metrov budete na výstup potrebovať asi dve hodiny. Informačné panely ponúkajú základné údaje o prírode Poľany, ale aj o histórii Hriňovej a folklórnych tradíciách Podpoľania. Určite si pri tom uvedomíte, že Hriňovské lazy sú náš, ale aj európsky prírodný klenot a na jar sú azda najkrajšie.

Text a foto: Jozef SLIACKY

Smer sa ocitol na križovatke

Roman MICHELKO

Najočakávanejším výsledkom nedávnych parlamentných volieb bola odpoveď na otázku, či sa éra Smeru skončí, alebo nie. Ukázalo sa, že odpoveď nie je celkom jasná. Samozrejme, je jasné, že Smer v najbližších rokoch nebude participovať na moci, rovnako je jasné, že pokles, ktorý zaznamenal – vyše desaťpercentná strata voličskej podpory – je veľmi výrazný, ale voľný pád na úroveň desiatich či dvanástich percent sa nakoniec nekonal.

Konečný výsledok osemnásť celých tri desatiny percenta však ukázal viacero skutočností. Voličské jadro Smeru je veľmi pevné a dosahuje úroveň blížiacu sa dvadsiatim percentám. Na tejto skutočnosti nevie nič zmeniť ani extrémne nasadenie mainstreamových médií, ani koordinovaná a veľmi masívne platená kampaň mimovládnych organizácií a opozície zo zahraničných zdrojov. Zároveň sa ukazuje, že na rozdiel od

HZDS či SDKÚ má Smer šancu prežiť aj „otca zakladateľa“. Fico bol na rozdiel od Mečiara či Babiša schopný prijať aj veľmi ťažké osobné rozhodnutie s cieľom zachrániť vládu a umožniť vlastnej strane, aby si udržala premiérsky post napriek tomu, že tým premiérom nebude on.

Ako sa však ukázalo, jeho ochota, či skôr poznaná nevyhnutnosť prenechať premiérsky post Pellegrinimu, mala svoje dôsledky. V Smere, prirodzene, začali vznikať dva prúdy – jeden stranícky a druhý vládny. No a vládny mal možnosť svojim stúpencom ponúknuť viac. Skôr či neskôr to rezultovalo do skrytých alebo, lepšie povedané, neverejných napätí, ktoré však napokon bude treba skôr či neskôr rigorózne vyriešiť.

Smer bol na pokraji vnútorného kolapsu v čase, keď sa rozhodovalo o zostavovaní kandidátky. Nešlo len o post volebného lídra, ale aj o pozíciu

cie ľudí z jednotlivých frakcií Smeru na zvoliteľných miestach kandidátky. Nakoniec sa to uhralo kompromisom, pretože obe frakcie pochopili, že rozkol pred voľbami by znamenal kolaps tejto strany.

KOMENTÁR

V čase rozhodovania sa však vyťahovali všelijaké tromfy, napríklad sa horúčkovo špekulovalo, že ak by Peter Pellegrini neustál boj o volebné líderstvo, bola už preňho pripravená strana Dobrá voľba, dúfajúc, že ak by sa postavil na čelo tohto projektu ako volebný líder, sotva by mu parlamentné brány odolali.

Vo volebnom finále však strana pôsobila navonok skonsolidovane, napriek tomu, že zloženie kandidátky bolo miestami krajne kontroverzné. Postavenie Vážneho ako dvadsaťjedenoty na kandidátke v čase, keď naplno

prepukla aféra s mýtnym tendrom, čo nakoniec rezultovalo tesne pred voľbami do blokácie ciest, Smeru „pus-tilo žilou“ o štyri až päť percent, teda osem až desať poslancov. Postavenie kandidátov typu Maroša Kondrôta, ktorý napriek svojmu kontinuálnemu osemnásťročnému pôsobeniu v politike nedokáže osloviť ani štyristo voličov, tiež nemožno hodnotiť inak ako „strelenie si do kolena“.

Napriek týmto vážnym chybám konečný výsledok Smeru bol nad očakávanie dobrý. Zároveň však dal odpoveď na otázku, či a v akej miere sú schopní voliči Smeru akceptovať aj iného lídra než Roberta Fica. Odpoveď bola až prekvapujúco jasná. Peter Pellegrini dal Robertovi Ficovi „kanára“, prekrúžkoval ho o neuveriteľných stosedemdesiat tisíc hlasov. Samozrejme, z tohto samotného výsledku netreba robiť predčasné závery. Peter Pellegrini mal obrovskú výhodu v tom, že zastával veľmi prestížny a viditeľný post premiéra. Celá volebná kampaň sa hrala naňho. Chodil do televíznych debát, celé Slovensko bolo posiate jeho bilbordmi, vystupoval vo volebných klipoch, bol tvárou aj duchom kampane. Napriek tomu veľkosť odstupe volebného lídra od predsedu strany prekvalila. Otázkou dňa teda je, ako túto novú skutočnosť Smer strávi. Ak by bol Peter

Pellegrini čistý homo politicus, chcel by tento výsledok čím skôr kapitalizovať v kandidatúre na post predsedu strany. To však nie je jeho štýl. Nikdy o nijakú pozíciu nemusel bojovať. Vždy pôsobil ako večný náhradník. Tak sa „prečakal“ k funkcii ministra školstva, predsedu parlamentu, ako aj k najvyššiemu postu, teda k postu premiéra. Je teda možné, že znova sa dohodne kompromis. Najvyššiu funkciu určenú pre opozíciu, teda post podpredsedu parlamentu, dostane volebný líder Smeru Peter Pellegrini a Robertovi Ficovi ostane post predsedu strany. Druhá vec sú ľudia z pozadia. Súžitie oboch frakcií bude postupne generovať nové a nové konflikty. Okolo Petra Pellegriniho sa formuje skupina oportunistov, ktorí rátať s tým, že práve on je ako líder Smeru perspektívnejší. Je zjavné, že on ako osoba má podstatne väčší koalíčný potenciál, podstatne menej polarizuje spoločnosť. Naproti tomu je Robert Fico minimálne od jari 2018, keď musel nedobrovoľne opustiť post premiéra, v kríži, vyhorený. Po dvadsiatich ôsmich rokoch v extrémne toxickom prostredí slovenskej politiky sa tomu ani nemožno čudovať. Preto súčasný stav možno chápať skôr ako dočasný prímerie, nie ako konsolidovaný stav. K stretu nakoniec skôr či neskôr príde, nevieme len čas a výsledok tohto stretu.

Nájsť Svätoplukove prúty a...

Marián TKÁČ

Predseda OĽaNO Igor Matovič vyhral parlamentné voľby a má právo vládnuť. Treba mu držať palce, aby tak robil múdro pre vlast' a národ. Ale dožili sme sa prehíer, ktoré tešia a zároveň znamenajú, že Slovensko oddialilo bezprostrednú hrozbu tvrdého liberalizmu. Prehral slovenský liberálny prúd ako taký, pred bránami paláca na Vodnom hrade ostali otvorení progresívni ultraliberáli, aj ich skrytí podporovatelia pod značkou KDH.

Zdá sa, že najväčšími a citeľne prehrala úradujúca hlava štátu – jej progresívna strana nebude politickým zafarbením natierať parlament. A prehral totálne besný a akoby z reťaze utrhnúť mainstreamový mediálny front. Správkyňa paláca určite počítala s tým, že bude mať v parlamente „svoj“ poslanecký klub, ktorý sa stane súčasťou vládnej koalície a naďalej pomôže

formálne blokovať zrušenie Istanbulu. Tri krát odmietnutý dohovor o gender prax napokon nepodíše. A to je slovenská výhra!

Po tom, čo ona i snliečkarský svet vlni na jar jasali, že si Slovensko vybralo veľkou väčšinou liberálnu

POZNÁMKA

orientáciu, že chce kráčať modernou „európskou“ cestou, tieto voľby bez akejkoľvek pochybnosti oznamujú svetu, že pravda je inde: počas posledného februárového dňa slovenskí voliči liberalizmus za vlastný neprijali – aj keď „len“ o tri stotiny. V parlamente sa len o chlpek ocitol samým sebou v kompromitujúcich videách bývalý prezident s viacerými kauzami, ktorý tiež artikuluje – napriek údajne kresťanským Verone a Lucii – liberálne hodnoty. Ktovie však, dokedy. Veď má

maslo na hlave, a keď sa uvoľnia ruky NAKE, môže to byť ešte zaujímavé...

A čo národné sily? Z tých väčších sú mimo parlamentu SNS a Vlasť – škoda dovedna tých 6,09 percenta, čo je deväť mandátov. Práve z dôvodu ich „absencie“ má možná budúca koalícia dokonca ústavnú väčšinu!

Spočítal som aj hlasy, ktoré získali národno-kresťanské strany z konca poradia. Za Slovenskú ľudovú stranu Andreja Hlinku, Slovenské Hnutie Obrody, Hlas ľudu, Prácu slovenského národa a úplne poslednú Slovenskú ligu (len s 809 hlasmi!) hlasovalo dovedna iba 14 114 voličov, čo je 0,46-percentný podiel na všetkých odovzdaných hlasoch. Na získanie jedného zo sto päťdesiatich miest v parlamente bolo pri účasti 2,9 milióna voliča potrebných 19 445 hlasov – takže týchto našich päť ministrán nezískalo spolu ani len jedného poslanca,

čo znamená, že oni vlastne výsledky volieb nijako neovplyvnili. Za každý získaný hlas však zaplatili v priemere šesť eur, čo je veľký luxus. A dovedna prišli tieto zrejme neobohaté straníčky o osemdesiatpäťtisíc eur.

Iste, aj hlasy SNS (91 171) a Vlasti (84 508) „vyšli navnivoč“. Zatiaľ čo SNS získala 3,16 percenta a nehrozia jej úplné finančné suchoty, Vlasti pri zisku 2,93 percenta vráti sedem-násťtisíceurovú „zálohu“. Dovoľte mi jeden hlboký povzdych a priamu otázku lídrom národných strán: páni a dámy, kedy prekonáte svoje do neba siahajúce, a jemne povedané, ehm, nemúdre ego a dostanete chuť na spoluprácu? Pri niektorých z vás ide o opakované, už niekoľkonásobné plesnutie po vode nadarmo – no nie zadarmo. O koľko múdrejšie sa správali predstavitelia iných štyroch národno-kresťanských strán (KDŽP, Národná koalícia, Doma dobre a Priama demokracia), ktorí na kandidátke LSNS dosiahli tri mandáty!

Ak už naozaj sa neviete prejaviť ako pokorní služobníci tohto národa, pozerať na vec aspoň pragmaticky: škoda peňazí. Môžeme o vás povedať, že ste múdri, vy Slovenky a Slováci, ktorí ste za osemdesiatpäťtisíc eur „kúpili“ iba 14 114 hlasov?

SPOZA OPONY

Už som tu spomínal, ako odhaľovali súsošie partizána a dvoch žien v nadväzujúcej veľkosti na námestí v centre hlavného mesta. Premenovali ho na Slovenského národného povstania, lebo krátko predtým to bolo Stalinovo námestie. Takmer súčasne davom prešumela veta: Hľa, rozhnovaná rodina. Dominantná mužská postava so samopalom je v popredí, dve ženské v úzadí, jednoducho každý inde, než preto rozhnovaná rodina...

Bratislava tých čias mala inú atmosféru, ale citlivosť na pozície Slovákov bola nemalá. Keď práve, v roku 1961, sa stal Jozef Lenárt predsedom československej vlády, vtedy ešte nebola federácia, teda keď sa stal našim Slovákom v Prahe, do nadšenia priam národného zaznela žartovná otázka, ktorá ešte aj dnes hovorí za mnohé. Otázka znela: Čo sa zmení, keď príde panna do verejného domu? Bordel sa zmení na ctihodný dom alebo sa z panny stane radodajka...

Aj teraz na prahu koronavírusu sa populárny stal predvolebný inzerát: Hľadám Číňana,

ktorý za päťdesiat eur kýchne v slovenskom parlamente. Nehovoriac o tom, že populárna sa stala veta jedného z bývalých politikov známeho prerieknutiami: Čo tí ľudia majú stále s tým krovínorezom?

Prečo treba mať dobrú náladu a vôľu

Dušan D. KERNÝ

Je to dlhá reťaz ľudových múdrostí, veď keď sme kedysi v čase druhej svetovej vojny vypovedali vojnu Spojeným štátom americkým, vraj do Bratislavy došiel telegram od amerických Slovákov s otázkou: Máme sa vrátiť domov alebo napadneme Američanov z tylu? Samozrejme, len v našich terajších pomeroch sa môže stať senzáciová veta prezidenta Slovenskej republiky, ktorého div nežalovali za prezradenie štátneho tajomstva, keď povedal, že máme tri

letuschopné bojové stíhačky. Len v našich pomeroch sa mohlo úplne vážne rozoberať, ako je postihnuteľný prezident za prezradenie štátneho tajomstva? A či vôbec to je tajné, že máme toľko stíhačiek! Dnes, keď sa verejne

dňa, frflaniu, nadávaníu a škandalizovaniu, ohováraníu a udávaníu a v neľahkých pomeroch aj tej kríze, ktorú prekonávame, udržuje atmosféru, ak už nie veselosti, tak dobrej vôle. Už samotný názov Kocúrkovo nám navráva,

čo všetko v našich slovenských dejinách máme na rováši.

Počas tejto krízy sa zrodili aj poriadne medzinárodné škandály a nikomu nebolo do smiechu. Francúzska televízia uverejnila akoby vtipný šot, v ktorom taliansky pekáč pri vyberaní z pece kýchne na pizzu, „dôkaz“, ako Taliansko šíri nákazu do okolitých štátov. Jedna talianska ministerka to označila za neprípustné škandalizovanie talianskeho národného jedla, iná ministerka za urážku talianskej kultúry a celého talian-

skeho národa. Francúzskeho veľvyslanca v Ríme demonštratívne pozvali na pizzu, v tomto konkrétnom prípade na neapolskú, a za prítomnosti kamier musel s nadšením a chválením spratať pizzu a medzi jednotlivými zahryznutiami v mene dobrých vzťahov medzi Talianskom a Francúzskom oceňovať chválospevmi to, čo mu naservirovali. Pravdaže, francúzska televízia okamžite nahrávku poburujúcu Talianov stiahla z vysielania.

Samozrejme, v tejto ťažkej chvíli, keď vidíme, ako je ľudstvo prepojené a zraniteľné, keď sa nádejame, že pohroma masovo nezasiahne populáciu a nespustí značnú časť nášho zdravotníctva, nejde o to, aby sme si robili žarty či veselostou ničili vírus. Ide skôr o to udržať si dobrú vôľu, ústretovosť, trpezlivosť a zodpovednosť. Aby aj na Slovensku bola možná taká výzva ako v Taliansku, kde oznam o najprísnejších opatreniach predsedu vlády skončil zvolaním: Urobme to pre dobro nášho Talianska!

Sme schopní v mene Slovenska vyjsť z tejto krízy poučení alebo opäť nastane Kocúrkovo – len v inej podobe?

SEBAOBRANA

Včasné a účinné ochranné opatrenia môžu veľmi významne pomôcť k tomu, aby priebeh pandémie Covid-19 nebol až taký dramatický, ako sa rysuje. Koronavírus patrí ku kvapôčkovým nákazám, na ktoré pozitívne účinkujú viaceré opatrenia. Základným z nich je do čo najvyššej možnej miery obmedziť pohyb v prostredí, kde je sústredené väčšie množstvo ľudí. Ideálna je – ak to okolnosti umožnia, či už pracovné, alebo rodinné, domáca samoizolácia. V prípade, že je to možné, svoje obydľia teraz radšej prekurujte a usilujte sa dosiahnuť čo najnižšiu vlhkosť vzduchu v nich.

Dbajte na prevenciu

Aj doma si oveľa častejšie ako inokedy umývajte ruky mydlom, pokojne si pri ich mytí odraťajte pomaly v duchu do dvadsať a viac. Dá sa použiť aj dezinfekčný prostriedok na ruky na báze alkoholu. Snažte sa zbaviť bežného zlovyku – nedotýkajte sa očí, nosa a úst neumytými rukami. Aj pred každou manipuláciou s potravinami a nápojmi, ktoré idete konzumovať, treba ruky dôkladne umyť. Dbajte v domácnosti na zvýšenú dezinfekciu povrchov, vhodné je čo najčastejšie dezinfikovať – hoci aj saponátovým prípravkom na riad – vchodové dvere do bytu, kľučku na dverách a priestor kúpeľne. Zabráňte kontaktu vášho domáceho zvieratka s divými alebo hospodárskymi zvieratami.

Ak musíte vyjsť na verejnosť, medzi ľudí, napríklad do obchodu, do lekárne, do práce, a cestovať aj prostriedkami hromadnej dopravy, zakrývajte si nos a ústa pri kašľaní jednorazovou papierovou vreckovkou, ktorú zahodíte po použití do koša, alebo ohnutým lakťom. Dodržujte vzdialenosť približne 1,6 metra od iného človeka. Čas prenosu možnej nákazy je veľmi krátky, naopak, infikované povrchy – držadlá v MHD a podobne, zas umožnia vírusom prežiť aj niekoľko hodín. Hoci sa dopravné podniky snažia vykonávať dennú dezinfekciu vozidiel, nie je možné ich udržať v dezinfikovanom stave po celú dĺžku ich celodennej prevádzky. Noste ochranné rúško, ak sa zdržujete v blízkosti človeka s respiračným ochorením. Alebo ak máte vy podozrenie na dýchacie ťažkosti.

Kontaktné infolinky pre verejnosť:

Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky – 0917 222 682, novykoronavirus@uvzs.sr.sk

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Banskej Bystrici – 0918 659 580

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Bratislave – 0917 426 075

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Nitre – 0948 495 915

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Trnave – 0905 903 053

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Trenčíne – 0911 763 203

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach – 0918 389 841

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Prešove – 0911 908 823

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Žiline – 0905 342 812

Uvedené čísla využívajte iba v opodstatnených prípadoch, bežné informácie si nájdete na internete alebo vypočujete v spravodajských reláciách. Nehľadajte tieto linky zbytočnými hovormi!

Štefan ZLATOS

Dušan PIRŠEL: Chýba nám legislatíva nápomocná ľuďom so zdravotným postihnutím

Takmer devätnásťtisíc hendikepovaných nepracuje

Zhovárал sa Ľudovít KUSAL – Foto: archív (dp)

Slovenská legislatíva nemá definíciu na osobu so zdravotným postihnutím. Za zdravotné postihnutie môžeme preto považovať akúkoľvek duševnú, telesnú, dočasnú, dlhodobú či trvalú poruchu alebo handicap, ktorý osobám so zdravotným postihnutím bráni prispôbovať sa bežným nárokom života. Ľudia so zdravotným postihnutím čelia viacerým problémom nielen pri získaní prvého zamestnania, ale aj pri hľadaní nového pracovného miesta po strate predchádzajúceho. Mnohí z nich sa postupne presúvajú do skupiny dlhodobo nezamestnaných a ich potenciál spoločnosť nevyužíva, nehovoriac o sociálnych dôsledkoch tejto situácie. O tejto problematike sme hovorili s riaditeľom Inštitútu pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím Dušanom PIRŠELOM.

• **Osoby so zdravotným postihnutím predstavujú minimálne šesťnásť percent celkovej populácie Európskej únie v produktívnom veku. Koľko je ich na Slovensku?**

Ku koncu minulého roka ich bolo vyše stotridsaťsedemtisíc, z nich takmer devätnásťtisíc bolo bez práce.

• **Inštitút pre pracovnú rehabilitáciu (IPR) pomáha žiakom Strednej odbornej školy s telesným postihnutím a klientom v Centre sociálnej a pracovnej rehabilitácie (CSPR). Zrejme ide o ľudí s trvalým poškodením zdravia...**

V škole sa pripravujú žiaci v trojročných učebných a štvorročných študijných odboroch. Ide o žiakov s viacnásobným postihnutím, kde podmienkou na prijatie na vzdelávanie je telesné postihnutie. Až v deväťdesiatich piatich percentách je odporučená liečebná rehabilitácia alebo liečebná telesná výchova. Vo väčšine prípadov ide o trvalé poškodenie zdravia. Ako rozpočtová organizácia ministerstva práce môžeme poskytovať liečebnú rehabilitáciu výlučne žiakom SOŠ a CSPR. Ako benefit v rámci kolektívnej zmluvy aj zamestnancom Inštitútu.

• **Poberajú niektorí z nich nejaké sociálne dávky? Pomáha im štát v tomto smere?**

Zo šesťdesiatich, ktorí k 31. 12. 2018 dosiahli vek osemnásť rokov, bolo posúdených na invaliditu z mladosti celkom tridsaťjeden žiakov. Priznaný invalidný dôchodok zatiaľ poberá dvadsaťdva žiakov, ďalších trinásť žiakov má plný invalidný dôchodok a deväť žiakov od štyridsaťjeden do sedemdesiatich percent. Dve tretiny žiakov invalidný dôchodok nepoberajú.

Riaditeľ Inštitútu pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím Dušan PIRŠEL

Občania s postihnutím sa dokážu integrovať do spoločnosti. Dokonca si nájdu zamestnanie. Treba im dať príležitosť aj šancu. Na fotografii sa zdokonaľujú v kozmetickom kurze.

• **Akému typu poškodenia zdravia je rehabilitácia u vás určená?**

Liečebná rehabilitácia a ergoterpia je určená pre všetky typy poškodenia zdravia, ktoré vyžadujú

liečebnú rehabilitáciu. V popredí sú rôzne formy detskej mozgovej obrny, neurologické, ortopedické, pooperačné a poranivé stavy, stavy po onkologických, pľúcnych ochoreniach a všetkým chorým a zdravotne oslabeným. Rehabilitáciu poskytujeme aj žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou, s poruchami aktivity a pozornosti, autizmom, poruchami učenia.

• **Koľkým klientom ročne pomôžete?**

V roku 2019 sme pracovali s dvesto deväťdesiatimi siedmimi klientmi.

• **Ako sa takáto rehabilitácia uskutočňuje?**

IPR nie je zdravotnícke zariadenie, preto máme svoje špecifiká. Sme jediné zariadenie, ktoré poskytuje komplexnú rehabilitáciu pre žiakov a klientov pod jednou strechou.

Žiaci, ktorí majú záujem študovať na strednej odbornej škole, sú pozývaní do poradne pre výber povolania (PVP), kde interdisciplinárny tím odborníkov (lekári, sestry, fyzioterapeuti, psychológ, špeciálni pedagógovia, sociálny pracovník) posúdi ich stav – zdravotný, psychický, jemnú a hrubú motoriku, a na základe predpokladov navrhne najvhodnejší učebný alebo študijný odbor. Rehabilitačný lekár už v poradni spracuje rehabilitačný program na školský rok. Žiaci sú zaradení na skupinovú liečebnú telovýchovu počas hodín telesnej výchovy u oslobodených z telesnej výchovy.

• **Venuje štát a spoločnosť pracovnej rehabilitácii primeranú pozornosť?**

Nie celkom. Chýba zákon o zjednotení posudkových činností alebo zákon o komplexnej rehabilitácii. To pre nás predstavuje problém...

O ČOM JE REČ

Dnešné dni mi pripomínajú vojnový stav. Aj keď som vojnu nikdy nezažil, narodil som sa rok po jej skončení. No udalosti, ktoré ma inšpirovali na napísanie tejto glosy, vojnu svojim spôsobom pripomínajú. Zasadá permanentne krízová Bezpečnostná rada štátu, ktorá každú chvíľu vydáva nové a nové nariadenia a opatrenia. Ľudia sa boja, prepádajú čoraz väčšej hystérii. Pod vplyvom davovej psychózy vykurujú potraviny, toaletný papier, mydlo a ďalšie hygienické potreby, v lekárňach rúška na tvár a dezinfekciu. Nikto poriadne nevie, aký bude ďalší vývoj pandémie, kedy sa ju podarí zastaviť. Príčinou paniky je šírenie nového koronavírusu COVID-19. Začalo sa to ešte koncom minulého roka v Číne, presnejšie v niekoľkomiliónovom meste Wu-chan, odkiaľ sa epidémia rozšírila do celého sveta. V Európe je na tom najhoršie Taliansko. Kto bol náhodou v uplynulom období v Taliansku na dovolenke alebo nebodaj v Číne a Kórei, je potenciálne ohrozený, po prechode hraníc sa musí hlásiť lekárom a ostať najmenej dva týždne doma v karanténe. Na Slovensku

sú počty nakazených dosiaľ malé, ale vláda preventívne vyhlásila zákaz akýchkoľvek väčších verejných akcií, zatvorila zatiaľ na dva týždne všetky školy. Platí zákaz návštev v nemocniciach. Nehrajú divadlá, nepremietajú kiná, rušia sa koncerty, nekonnajú sa plesy a zábavy. Poniektoré firmy a závody už vyhlásili nútené dovolenky, ľudia ostávajú,

Koronavírus a panika

Peter ŠTRELINGER

ak je to možné, pracovať doma. Ak budú udalosti pokračovať podobne ako v Číne a v Taliansku, pripravme sa na prázdne vyľudnené ulice, patrole vojakov a policajtov, strážiacich dodržiavanie karantény a mimoriadnych opatrení. Nie je to dobrý pocit. Svetu hrozí pandémia. Poznáme to len z histórie, keď počas prvej svetovej vojny ľudstvo likvidovala pandémia španielskej chrípky, následkom ktorej zomrelo vyše päťdesiat miliónov ľudí. Aj predtým ľudí kántrili podobné smrteľné nákazy, ako boli cholera, mor, čierny kašeľ... Vojna na Slo-

vensku vyše sedemdesiat rokov síce nebola, len hnusná, ponižujúca okupácia v auguste 1968. Invázia „bratských vojsk“ spôsobila vtedy rovnakú paniku medzi obyvateľstvom ako dnes koronavírus. Spomínam si, že som vtedy býval na hornej Orave, kde sme spolu s manželkou mali začať učiť na miestnej základnej škole. Bývali sme v školskej bytovke.

to, že máme svoj vlastný štát. Nie, nie sme žiadna indiferentná „krajina“, ako hovoria podaktorí politici, ale Slovensko. A mali by sme si to naše Slovensko nielen vážiť, ale aj chrániť pred cudzím nebezpečenstvom. Dúfam, že ma za to nebude vyšetrovať NAKA, ale popri koronavírusu hrozí nášmu štátu stále záplava migrantov. Hordy, ktoré utekajú z Turecka, nepripomínajú úbožiacov, ale mladých bojovníkov Islamského štátu. Videli sme na internete zdevastovaný, vyplienený kresťanský kostol na gréckom ostrove Lesbos. Takto sa nesprávajú tí, čo potrebujú pomoc a hľadajú azyl. Tak sa správajú nájazdníci. A opäť hľadáme príklady v histórii, keď slovenské kraje plienili Tatári či Turci. Pálili domy, rúcali kostoly, zabíjali, ženy a deti odváľali do otroctva. Pripomeňme si slávnu báseň Sama Chalupku: Turčin Poničan. Z chlapcov vychovali v zajatí janičiárov. A tí potom, zabudnúc na svoj pôvod, plienili bývalú vlasť ako vojaci tureckého sultána. Choroba s vojnou si často podávajú ruky. V týchto dňoch po voľbách, keď nastupuje nová vláda, apelujeme na novú moc, aby v prvom rade dbala na vlastných občanov. Aby sa nesprávala ako tureckí janičiari. Nech vlastenectvo nie je slovo, ktoré sa im bude hnušiť.

Na Slovensku ešte stále možno zrátať slobodné voľby na prstoch oboch rúk

Politickí víťazi a porazení od vzniku štátu

Matej MINDÁR – Foto: TASR, teraz.sk

Pred tridsiatimi rokmi sa krátko po rozpade totalitného komunistického režimu na našom území uskutočnili prvé slobodné a demokratické voľby. Slovenskí voliči tak po niekoľkoročnom čakaní dali mandát novým politickým elitám. V zákonodarnom zbore dodnes ovplyvňujú našu vnútornú a zahraničnú politiku. Dvadsaťteho deviateho februára 2020 občania Slovenskej republiky slobodne už po desiaty raz určili, kto bude na najbližšie štyri roky súčasťou Národnej rady SR.

Výsledky všetkých parlamentných volieb so sebou prinášali názorovú a ideologickú polarizáciu medzi jednotlivými politickými stranami. V prvých slobodných a demokratických voľbách v roku 1990 sa prevažná väčšina slovenských voličov nadobro porátala s vyše štyridsaťročnou vládou komunistickej strany. Víťazné hnutie VPN okrem naštartovania demokratizačných procesov zo začiatku presadzovalo aj vytvorenie nového a spravodlivého štátoprávneho usporiadania česko-slovenskej federácie.

■ DVE REPUBLIKY

Na princípe rovných s rovným chcela úplne skončiť s masarykovskou koncepciou čechoslovakizmu. Neochota českej strany akceptovať národno-emanipatívny proces slovenského národa naisto pochovala zachovanie spoločného štátu. V nasledujúcich voľbách v roku 1992 sa jasne ukázalo, že veľká časť slovenského národa odmietla českú koncepciu funkčnej „centralistickej“ federácie. HZDS, SNS a SDĽ po dohode s víťaznou českou ODS rozhodli o vytvorení dvoch samostatných republík. Vladimír Mečiar a Václav Klaus sa dohodli, že rozdelenie ČSFR nastane ústavnou cestou. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky prvého januára 1993 najsilnejšie politické hnutie postupne začalo strácať svoje postavenie.

■ KOVÁČ A MEČIAR

Prečítaním správy o stave Slovenskej republiky prezidentom SR Michalom Kováčom 9. marca 1994, v ktorej kritizoval Mečiarovu vládu, okamžite prešlo osem poslancov HZDS k opozícii. O dva dni neskôr tak v tajnom hlasovaní väčšina poslancov Národnej rady SR vyslovila nedôveru vláde. Niektoré médiá nazvali tento scenár parlamentným pučom. Dočasnej vláde Jozefa Moravčíka pripadla úloha do viesť Slovensko k predčasným voľbám. Vtedajšia

Dezignovaný premiér Igor MATOVIČ zložil vládnú koalíciu, ktorá bude mať dokonca ústavnú väčšinu. Verme, že bude konať na prospech nášho národného štátu.

politická opozícia počítala, že slovenskí voliči celkom skončia s Mečiarovým HZDS. Mýlila sa. Na jeseň 1994 Vladimír Mečiar s obrovským náskokom prevládal svojich súperov. Jeho víťazstvo prinieslo zdrvivú porážku opozičným silám, ktoré vďaka veľkej zahraničnej podpore vykreslovali negatívny obraz Slovenska doma i v zahraničí.

■ HUMANITÁRNE BOMBY

Takzvaný mečiarizmus postupne vyvolal v značnej časti slovenskej verejnosti odpor k vtedajšej vláde. Treba povedať, že v niektorých prípadoch bol naozaj oprávnený. V roku 1998 pomocou masívnej a nenávisťnej volebnej kampane získali novú parlamentnú väčšinu opozičné politické subjekty. Prioritou novej vlády Mikuláša Dzurindu, podporovanej vtedajšími západnými politickými predstaviteľmi, bolo členstvo Slovenska v EÚ a NATO. To však nebolo zadarmo. Jedna zo zásadných podmienok na vstup do EÚ bolo postupné

odstavenie dvoch funkčných blokov jadrovej elektrárne V1 v Jaslovských Bohuniciach. Nielen to. Druhým kontroverzným rozhodnutím Dzurindovej vlády bolo poskytnutie slovenského vzdušného priestoru vojenským lietadlám NATO, ktoré sa zúčastnili na „humanitárnom bombardovaní“ bývalej Juhoslávie. Napriek tomu v nasledujúcich voľbách v roku 2002 dostala opätovný mandát na ďalšie funkčné obdobie. Nová pravicová vláda sa preto rozhodla pristúpiť na privatizáciu slovenského zdravotníctva a strategických energetických podnikov. Okrem toho prijala aj viaceré sociálne reformy, ktoré podstatná časť obyvateľstva tvrdo odsúdila.

■ NÁSTUP SMERU

Vyvrhnutím tejto nevole bolo veľké víťazstvo opozičného Smeru-SD v roku 2006, keď predseda Róbert Fico tvrdo kritizoval kroky Dzurindovej vlády. Vládol spolu s HZDS a so SNS. Ako nový predseda vlády SR však

zachoval podstatnú časť prijatých reforiem. Napriek tomu, že v roku 2010 sa strana Smer-SD stala absolútnym víťazom volieb, novú vládnú koalíciu opätovne vytvorila Dzurindova SDKÚ-DS. Z dôvodu niekoľkých káz koalíčných partnerov SNS a HZDS sa Róbert Fico stal najsilnejším opozičným politikom. Nová vláda Ivety Radičovej však nemala dlhé trvanie. Po viacerých vnútrokoaličných sporoch požiadala premiérka Národnú radu SR o dôveru. Pod zámkou tzv. trvalého eurovalu však koalícia strana SaS hlasovala proti vlastnej vláde. Na verejnosti sa objavil aj údajný spis Slovenskej informačnej služby Gorila, ktorý dokazoval korupčné správanie druhej Dzurindovej vlády, konkrétne nevýhodnú privatizáciu slovenského zdravotníctva a strategických podnikov.

■ VLÁDA TROJKOALÍCIE

Preto v predčasných voľbách v roku 2012 získala opozičná strana Smer-SD až osemdesiat tri poslaneckých mandátov. Nastala tak éra vlády jednej strany. Robert Fico však nedokázal pozitívne využiť svoj silný mandát. Nové protikorupčné opozičné hnutie OĽaNO pod vedením Igora Matoviča odhalilo niekoľko káz druhej Ficovej vlády. To bolo príčinou, že strana Smer-SD stratila v roku 2016 takmer dvadsať percent voličov. Ostala však naďalej najsilnejšou vládnu stranou. Novú vládnú koalíciu so SNS a s Mostom – Híd (spočiatku aj so Sietou) pod vedením Roberta Fica zlomila až tragédia investigatívneho novinára Jána Kuciaka a jeho snúbene. Opozícia spolu s mimovládny sektorom využila túto nešťastnú udalosť vo svoj prospech. Pod tlakom koalícieho Mostu – Híd musel Robert Fico nedobrovoľne prenechať post predsedu vlády SR svojmu podpredsedovi Petrovi Pellegrinimu. Nestačilo to. Opozícia i naďalej pokračovala v kritike vládnej koalície. Dookola úspešným spôsobom presviedčala slovenskú verejnosť, že za smrť Jána Kuciaka nesie morálnu, politickú i trestnoprávnú zodpovednosť. Preto v posledných voľbách s obrovskou podporou dokázalo Matovičovo OĽaNO zvíťaziť. Smer-SD sa prvýkrát po štrnástich rokoch nestal víťaznou stranou. V týchto dňoch sa predstaví nová vláda Igora Matoviča. Čas ukáže, do akej miery naplní očakávania voličov vznikajúcej vládnej koalície, ako aj voličov ostatných strán.

venia ciest členov výkonnej rady na rôzne konferencie a obmedzenie návštevnych hodín pre verejnosť neprijali nijaké zásadné zmeny v jej doterajšej menovej politike.

■ ZÁCHRANNÉ BALÍKY

Podľa doterajších skúseností nemajú epidémie na globálnu ekonomiku dlhý vplyv, čo napokon platí aj pre samostatné štáty. V tomto prípade by išlo o „koronavírusový fiškálny balík“ peňazí, ktorý sa prostredníctvom štátnej záručnej banky dostane na účty podnikateľom postihnutých spomínaným vírusom. Európska komisia ešte nerozhodla, či sa takto investované peniaze budú počítať do rozpočtového deficitu verejných financií a verejného dlhu k HDP tak, ako o to už požiadalo Taliansko. Na Slovensku sa okrem paniky vo vykupovaní potravinárskych výrobkov a nápojov zatiaľ, našťastie, okolo koronavírusového fiškálneho balíčka nič nehovorí. Napokon, nemá kto, veď sme v procese zostavovania nového vládneho kabinetu, ktorý najprv musí predstúpiť v parlamente s Programovým vyhlásením, v ktorom sa možno objaví aj pasáže, akoby vláda fiškálnymi opatreniami pomohla firmám a domácnostiam negatívne následky Covidu-19 zmierňovať. Či to bude pre nich „šoková terapia“ v podobe nižších daní a odvodov, sa skôr nepočíta, ale s nejakými opatreniami na zníženie rozpočtového deficitu, ktorý za vlaňajšok môže prekročiť hranicu jedného percenta a v tomto roku dokonca bez vládnych opatrení ešte viac, je podľa viacerých ekonómov nevyhnutná záležitosť.

NA OKRAJ

Bezradnosť a zúfalstvo koalície Progresívne Slovensko/Spolu je po neúspešných parlamentných voľbách očividná. Do volebnej kampane napumpovali najviac peňazí spomedzi všetkých politických strán, mali obrovskú podporu liberálnych médií, ich ikonou, o ktorú opierali svoje nádeje, bola prezidentka Zuzana Čaputová, a napriek tomu im to nepomohlo. Zrejme sa voľicím ich prílišná akčnosť prejedla, podobne ako nočné kempovanie Martina Poliačika pod rečníckym pulcom v parlamente. Posledný predvolebný výstup strany PS/Spolu sa zapíše do análov slovenského parlamentarizmu ešte výraznejšie ako bozkávanie kapitánskych výložiek predstaviteľa jednej politickej strany.

Prajná náruč pre dezertérov

Volebný program v rozsahu jednej knihy neprevážil zlý marketing najsledovanejšej strany v predvolebnom ringu, a už vôbec nie ľarbovavé zdôvodnenie drogových excesov jej lídra Michala Trubana. Vystupovanie šéfov oboch liberálnych strán Miroslava Beblavého, ale najmä Michala Trubana pripínalo skôr mimovládnych aktivistov ako politikov. Hovorili, že ich prioritou je poraziť Ficov Smer-SD, ohľadli sa heslom Poďme do nich!, ale už menej sa prihovárili voľicím z nižších sociálnych vrstiev konkrétnymi ponukami, ako mienia zlepšiť ich život. Niektoré ich nápady zdaníť majiteľov veľkých automobilov, ktoré produkujú zvýšené emisie, boli smiešne aj aj v rámci „zeleného“ uvažovania adolescentnej aktivistky Greta Thunbergovej.

Aký bude ďalší osud tejto liberálnej pravicovo-ľavicovej strany, je vo hviezdach. Beblavý podľa vlastných slov končuje s politikou, sklamáný Truban sa po sneme stane radovým členom, podpredseda strany Spolu Jozef Mihál odchádza k svojmu pôvodnému krstnému otcovi Sulíkovi, ktorého pred dvoma rokmi zradil a teraz sa pokorne u neho hlási o nejaký džob v exekutive. Predseda vládnej strany SAS zvolal tlačovú konferenciu na oslavu návratu zabudenej ovce do rodného košičara. Všetko je odpustené a vygumované, ide sa ďalej, po víťaznej bitke sa politickí dezertéri nestriehajú.

Progresívne Slovensko zrejme neodíde do zabudnutia, má dostatok finančných zdrojov od bohatého sponzora a nájde sa aj osoba, ktorá prevezme velenie na korme lode od neúspešného kormidelníka. Už sa hlási na predsednícky post doterajšia progresívna podpredsedníčka a feministka Irena Bihariová. Žena zvyknutá bojovať s nadvládou rasistických samcov možno uspeje a dovedie svoju liberálnu stranu o štyri roky k budúcim voľbám.

Ludovít ŠTEVKO

Vírusová epidémia sa už retardujúco prejavuje v globálnej ekonomike

Covid-19 spôsobuje dopytový a ponukový šok

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Spomaľujúcu celosvetovú ekonomiku nemohlo postihnúť nič horšie ako náhoda novým koronavírusom Covid-19, ktorý sa objavil v Číne a postupne sa rozširuje do celého sveta. Pandémia zasiahla aj európsky kontinent, najcitlivejšie zatiaľ Taliansko. Nakazených je stále viac, počet úmrtí neustále pribúda a hrozí, že v najbližšom období výrazne zasiahne aj svetové hospodárstvo.

Koronavírus v ekonomike spôsobuje súčasne dopytový a ponukový šok. Voči nim sú nástroje centrálnej banky neúčinné. Domáce ekonomiky sa budú môcť s následkami „koronavírusu“ ako-tak popasovať len fiškálnymi opatreniami, ktoré budú zvyšovať deficit verejných financií. Oba šoky sa prejavujú na oslabení medzinárodného obchodu, keď dodávateľsko-odberateľské vzťahy sú pre zatváranie podnikov a prerušenie dopravných ciest neschopné plniť literu hospodárskych zmlúv.

■ UBÚDA TOVAROV

Na trhu totiž klesá ponuka tovarov a služieb a zároveň nie je dopyt trebárs po rope, bez ktorej nie je možné ponuku zabezpečiť. A tak sa nemôžeme čudovať, že OECD počíta s poklesom svetovej ekonomiky na úrovni v období finančnej krízy, čo môže byť menej ako dve percentá. Na starom kontinente je vírusom najviac zasiahnuté Taliansko, pričom cestujúci z tejto krajiny ho rozniesli do väčšiny európskych krajín vrátane Slovenska.

Je symptomatické, že vírus sa najskôr objavil v najviac zadlženej ekonomike eurozóny, tak ako najviac občanov zasiahnutých vírusom umiera s oslabeným imunitným systémom.

Národné vlády reagujú na vírusovú epidémiu celým radom organizačných opatrení, akými sú prerušenie priletov a odletov lietadiel do štátov,

SVET FINANCIÍ

kde je koronavírus najviac rozšírený, obmedzovaním návštev v nemocniciach, v domovoch sociálnych služieb, kontrolami na hraničných priechodoch a všade, kde dochádza k väčšiemu zhromažďovaniu občanov. Zatiaľ okrem paniky občanov s vykupovaním potravín a nápojov sme nepočuli, s akými opatreniami na odstraňovanie negatívnych následkov tohto vírusu chcú pomôcť centrálné banky. Tam, kde sú úroky nulové či záporné, ako v ECB, nemá ich pokles nijaký praktický význam, čo sa netýka americkej centrálnej banky, ktorá znížila na podporu americkej ekonomiky základnú

úrokovú sadzbu až o pol percenta, keďže doteraz to bolo vždy len o 0,25 percenta. Ako sa na tomto výraznom poklese podieľa tlak amerického prezidenta alebo vírus, nechceme špekulovať, ale euro tým následne posilnilo. Ako sa pokles úrokov prejaví na výnosoch z akcií a dlhopisov, si musíme počkať, ale nižšie úroky určite nie sú vakcínou proti koronavírusu. Väčšiu radosť však majú vlastníci dlhopisov ako akcií – ako napokon vždy z poklesu úrokov sa viac tešia dlžníci a držiteľia zlata ako športelia. Pokiaľ ide o stanovisko ECB, tak jej vrcholové orgány vraj okrem pozasta-

GLOSA

Podľa vážneho celoeurópskeho prieskumu máme najnižšie národné vedomie. Zistenie skutočne alarmujúce, ak sa chceme presadiť v Európskej únii po boku iných národov ako rovný s rovným. Profesorka Emília Hrabovec v rozhovore na tému Hľadať pravdu presne diagnostikovala súčasnú situáciu jeho terajšieho stavu: „Dnes sa často hovorí o „tejto krajine“ a „tejto spoločnosti“. My však nežijeme v nejakej „tejto krajine“, ale v našej vlasti, ktorá sa volá Slovensko, tak ako moje dieťa nie je nejaké dieťa, ale moje dieťa s konkrétnym menom a identitou, ku ktorému ma viaže organické puto.“

Čo nám chýba?

Áno, organické puto nás viaže k našej vlasti, ale my si ho neuvedomujeme a zhládame sa v „cudzom zrkadle“, pred ktorým nás vystrihal už Andrej Sládkovič. Takže, čo nám chýba? To stále budenie myšlienky, vedomia životnej zviazanosti s našimi historickými koreňmi, národná historická pamäť. Charles Montesquieu vo svojom Duchu zákonov pripomína: „Človek, tá prispôsobivá bytosť, ktorá v spoločnosti podlieha myšlienkam a dojmom iných, je rovnako schopný spoznať svoju povahu, keď mu ju ukážeme, ako o nej úplne stratí predstavu, ak ju pred ním zakryje.“ Áno, myšlienka chce byť neprestajne kriesená a budená. Avšak my podliehame myšlienkam a dojmom iných.

Možno prísť o všetko – ale nie o ľudskú dôstojnosť! A tá má korene v našich nádejach, v našom trvaní v duchovnej kultúrnosti – v národnej historickej pamäti. Národná pamäť, národné historické vedomie je fenomén, ktorý nemožno presne vedecky špecifikovať, a predsa jeho pôsobenie nemožno poprieť rovnako ako lásku, vďačnosť, myšlienku. Najzreteľnejšie prehovorí v zlo-
mových situáciách pri ohrození národnej existencie a základných ľudských hodnôt. Bez dôrazného oživenia národnej historickej pamäti by sme azda rezignovane prijali pamäť iných – falzifikovanú, ale úporne vnucovanú, vtlačanú, za pamäť vlastnú. A my nevedomí by sme za pravdu prijali stokrát opakovanú lož.

Môžeme milovať, aj keď nechápeme. Ale môžeme väčšmi milovať, keď chápeme. Národnú pamäť nemožno transplantovať, je podstatnou súčasťou našej duchovnej dimenzie. Pamäť je aj všetko, čo cítime, nie iba to, čo dokážeme formulovať do slov. Národné vedomie, národná pamäť je skutočným „dedičstvom otcov“. Ale predsa je rozdiel medzi „iba“ číteným a vysloveným. Pri „iba“ čítenom pamäť drieme v podvedomí, pri vyslovení sa prebúdzá, stáva sa súčasťou vedomia. Preto sa musíme pozornejšie prizrieť nielen vonkajším, ale aj vnútorným, duchovným dejinám, ktorých posolstvo nám často uniká ako v rádioprijímači: v hluku okolitých razantnejšie sa presadzujúcich staníc nedokážeme zachytiť tichý a pokojný hlas vlastného vysielania. Musíme sa naučiť vyladiť si svoju stanicu, aby sme nestratili predstavu o svojej povahe, o jej prínose do európskej kultúry. Inak budeme musieť naďalej počúvať o sebe kľamstvá a podvodné polopravdy iných.

Eva FORDINÁLOVÁ

Miroslav DUDÍK po vyše štyridsiatich rokoch odchádza z rozhlasu aj z Orchestra ľudových nástrojov

Husličky nemožno len tak zavesiť na klinec...

Zhovárал sa Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Jedna z najuznávanejších osobností súčasného folklórneho diania na Slovensku, huslista, spevák, organizátor kultúrneho diania na Slovensku, skladateľ, aranžér, dramaturg, Miroslav DUDÍK, držiteľ Zlatej ceny Matice slovenskej za trvalý rozvoj kultúrneho dedičstva, v apríli oslávi sedemdesiatku...

• **Pri rozhovore s vami sa nedá obísť meno vášho deda – legendárneho myjavského primáša Samka Dudíka. Čo vám utkvelo v pamäti pri spomienkach na jeho život?**

Ako deti sme ho brali svojim spôsobom ako nutné zlo, lebo sme museli u neho trénovať hru na husliach... Určitý čas na Myjave nebol učiteľ huslí v hudobnej škole, tak nás spolu s bratom učil on. Pravdaže, vymýšľali sme si, ako sa tomu vyhnúť. Dedko ako svetaskúsený muzikant mal dobrý zvyk – dal nám pred hraním ochutnať maličký pohárik sladučkého jablčkového vína, aby sa nám dobre hralo. Lenže my sme si kúpili po ceste na hodinu desať nanukov, takže sa nám to v bruchu s vínom pomiešalo a potom sme už mali dobrý dôvod tváriť sa, že je nám zle...

• **Vedeli ste už ako deti, akou veľkou osobnosťou váš dedo je?**

Ako deti sme si vôbec neuvedomovali, čo za osobnosť máme v rodine. Ja som sa to dozvedel až neskôršie ako študent konzervatória, keď som sa vážne začal zaoberať hudbou, aj ľudovou, najmä však z rozhovorov s ľuďmi, ktorí ho poznali a radi na neho spomínali. Zomrel, keď som mal sedemnášť, vtedy som už chápal súvislosti okolo hudobného sveta. Oči mi otvoril zakladateľ Brnianskeho orchestra ľudových nástrojov Jaroslav Jurášek, ktorý sa venoval dedovej hudbe a napísal niekoľko vedeckých štúdií o jeho hre, osobnosti, jeho hudobnom originálnom štýle, ktorý dnes označujeme za typicky myjavský.

• **Vnímali ste ho v mladom veku aj ako priaznivca myšlienky slovenskej vzájomnosti a národovca?**

Aj to som sa dozvedel neskôr zo spomienok tých, ktorí sa s ním stretávali. V roku 1897 sa Samko zoznámil s Milanom Rastislavom Štefánikom, hral na svadbe jeho sestry na Košariskách. Viackrát sa spolu stretli, napríklad na študentských slávnostiach vysokoškolského spolku Detvan v Prahe, ďalej na Všeslovanskom zjazde v Prahe v roku 1913, kde Samko hral. Hoci je M. R. Štefánik vnímaný ako politik, aj on mal svoj málo známy osobný život. V Prahe sa vidával nielen so Samkom Dudíkom, ktorý tam hrával vo vinárňach, ale aj s Mikulášom Schneidrom-Trnavským, s ktorým mali radi obaja tú istú slečnu. Keďže sa nemohla rozhodnúť, vyzvala ich, aby napísali spolu pieseň, Štefánik text a Schneider hudbu. Pieseň je krásna po všetkých stránkach. História vraví, že tá žena si vybrala Mikuláša Schneidra-Trnavského možno aj preto, že Štefánik pieseň ukončil slovami: „...a ja musím a ja musím preč do sveta“. Zvolila si istotu. Samka Dudíka v tom čase obdivoval aj Leoš Janáček, ktorý presadil, aby jeho kapela hrala v roku 1927 na Svetovej prehliadke hudieb vo Frankfurt nad Mohanom, kde Dudici zvíťazili. Tak sa neformálne nazývala jeho kapela. Po návrate museli zostať koncertovať ešte mesiac na Slovanskom ostrove v Prahe. Samko mal naozaj veľmi čulé styky s českými osobnosťami kultúrneho života a dá sa povedať, že to, čo robil pre Slovensko Štefánik v politickej oblasti, to robil Samko Dudík v kultúrnej oblasti.

• **Absolvovali ste ľudovú školu umenia na Myjave, vyštudovali Konzervatórium v Bratislave a Vysokú školu múzických umení v Bratislave v husľovej triede profesorky Anny Höllblingovej. Nikdy ste si nepovedali že je toho cvičenia príliš a čo z toho budete mať?**

Mal som šťastie na dobrých pedagógov. Na Myjave bol mojim učiteľom Otto Richter, sudetský Nemec, ktorý musel po vojne odísť z Čiech. Myjava ho prichýlila. Bol to inžinier, ktorý spoluprotektoval aj

Meno Miroslava DUDÍKA sme celé desaťročia spájali s účinkovaním v rozhlasovom Orchestri ľudových nástrojov, ktorému „primášoval“ vyše štyridsať rokov...

lanovku na Lomnický štít. Učil ma sedem rokov a okrem huslí sme riešili spolu aj moje matematické úlohy do školy. Potom ma jeden rok pripravoval na skúšky na konzervatórium profesor Ján Skladaný, ktorému ma naši dali preskúšať po skončení hudobnej školy. Hral som najlepšie, ako som len vedel, potom ma poslali za dvere, ale aj tak som počul vyjadrenie, že tak ako hrám, ma na konzervatórium nikdy nevezmú... Nevie, kde som vzal odvahu poprosiť ho, aby ma nejaký čas pripravoval. Nemohol povedať nie, keď ma už skritizoval... Aj bral od mojich rodičov ďaleko menší poplatok než od iných žiakov. Takmer nič. Po roku sa stal zážrak, na konzervatórium ma prijali. Chodil som do triedy k Aladárovi Móžimu, bol to koncertný majster orchestra vtedy Československého rozhlasu. Mal zásadu, že svojich žiakov nevychováva pre školské javisko, ale pre život. A skutočne, všetci Móžiho žiaci sa uplatnili ako výkonní hráči v orchestroch alebo ako sólisti. Vojenskú službu som prežil vo Vojenskom umeleckom súbore a už predtým som urobil konkurz do orchestra Opery SND, kde ma prijímal slávny český dirigent Zdeněk Košler. To už som vedel, že sa hudbou budem živiť...

• **Váš život je nerozlučne spojený najmä s Orchestrom ľudových nástrojov (OLuN) Slovenského rozhlasu, ktorý vznikol v roku 1976. Aké boli začiatky tohto telesa?**

Chopil som sa príležitosti, keď Dr. Ondrej Demo v Československom rozhlasе Bratislava tento orchester zakladal. Po konkurze ma prijali hneď na miesto koncertného majstra. Už sa nedalo sedieť na dvoch stoličkách, v opere som pôsobenie ukončil. Odvtedy som v OLuN-e. Začiatky boli krásne, boli sme plní nadšenia, oslavovali sme každú novú nahrávku. Začínali sme ôsmi interní a postupne nás pribúdalo až do počtu osemnásť. V roku 1989 som sa stal umeleckým vedúcim OLuN-u, po roku 2000 nás postupne začali redukovať, až v roku 2004 dali OLuN do externého prostredia.

• **Nie je tajomstvo, že súbor už nemá také postavenie ako v minulosti aj vinou finančných problémov tejto inštitúcie, a dokonca vám hrozil zánik. Prečo ste momentálne už iba externým telesom?**

Prečo je to tak, je otázka na iných. Ja hovorím, že keď sa mohol v tomto marazme rozpadnúť „mogúci savietski sújuz“, prečo nie OLuN? Čomu dnes nehrozí zánik? Aj keď my sme sa nerozpadli, bojujeme, pokračujeme ďalej ako externisti. Koncertná činnosť dostala

inú náplň a štúdiová sa utlmila. V praxi to znamená, že s nami uzatvárajú zmluvy na každý koncert, verejnú nahrávku zvlášť. Robíme ich niekoľko ročne, rozhlas nám dáva časť peňazí, ostatné pokrývame prostredníctvom grantov Ministerstva kultúry SR, Hudobného fondu, SOZA, Matice slovenskej a podobne. Stále máme svoje publikum, svojich podporovateľov, spolupracovníkov a rád by som spomenul v tejto súvislosti obetavého človeka, v pravom zmysle slova národovca, dnes matičiara Ladislava Švihela, dlhoročného generálneho riaditeľa Agrokomplexu Nitra, ktorý

nás podporuje už niekoľko desaťročí a spolu s nami organizuje každoročne viacero koncertov nielen v Nitre, ale aj po celom Slovensku.

• **Ale vznikli ste kedysi najmä kvôli nahrávaniu folklórnej hudby a jej uchovávaniu...**

Je to tak, vznikli sme pre potreby rozhlasového nahrávania a vysielania folklórnej hudby na všetkých stupňoch jej spracovania. Od prepisov hry autentických ľudových hudieb, až po najzložitejšie štylizácie skladateľov, ktorí využívajú vo svojej tvorbe len motívy ľudových piesní. To sa dialo v hudbe odkáživa, príkladom je Leoš Janáček, ktorý má svoju hudbu založenú na teórii ľudových nápevov, alebo skladateľ Tadeáš Salva, ktorý predbehol hudobné dianie na Slovensku o roky napred. Napísal pre nás hodiny krásnej hudby, založenej na multikánonickom princípe. Všetky jeho skladby s nami nahral, dirigoval terajší deväťdesiatnik Ladislav Holásek. Vrcholom OLuN-u boli asi osemdesiate roky, vtedy sme nahrávali mesačne hodinu hudby v štúdiu a mali sme v úväzku mesačne odohrať jeden až dve šesťdesiatminútové verejné nahrávky koncertov. Vari deväťdesiat percent repertoáru tvorili neznáme, dovtedy nenahrané piesne, ktoré sme vyhľadali v regiónoch, v spevníkoch a ktoré by možno bez nás zapadli prachom a stratili sa.

• **Koľko skladateľov, hudobníkov a spevákov sa takto pri OLuN-e za tie roky vystriedalo?**

Za tie roky stáli pri nás vari všetci, ktorí niečo znamenali. Nemám to spočítané, ale bolo ich určite okolo tisíc. Počet nahrávok OLuN-u je okolo päťtisíc. Opierali sme sa o známe mená skladateľov, ako napríklad Pavla Tonkoviča, Svetozára Stračinu, Tibora Andrašovana... Tanečné nadväznosti na hudbu regiónov nám objasňovali etnomuzikológovia Svetozár Švehlák, Stanislav Dúžek... Našu repertoárovú tvár nám vtlačil najmä náš prvý dramaturg a hudobný skladateľ Ivan Dubecký, no predovšetkým Ondrej Demo, náš zakladateľ a prvý umelecký vedúci. Mali sme vo svojich radoch primášov na všetky oblasti Slovenska, striedali sme sa, aby nahrávky boli čo najviac autentické. Na stredné Slovensko to bol Štefan Molota, vynikajúci muzikant, alebo Peter Parničan, ďalej Peter Uličný a ďalších sme si prizývali. Vedeli sme sa prevetliť do rôznych štýlov aj vďaka vynikajúcim spevákovi. Boli to napríklad Darinka Laštiaková, Jozef Prihoda, Milan Križo, Mária Mačošková, Milan Majerčík... Ďaleko viac však bolo neznámych spevákov, ktorých sme z regiónov vytiahli a dali

im možnosť. Takto sa stal známym povedzme Ján Ambróz...

• **Vaša hudba bola súčasťou aj mnohých filmov. Na ktoré si spomínate?**

Kedysi ma často pozývali na nahrávanie filmovej hudby, trebárs do Perinbaby... Každú chvíľu sa počujem v televízii v nejakej inscenácii, relácii, napríklad Zem spieva, kde režisér bohato používa nahrávky OLuN-u na podkresy, ale najviac príležitostí mi dal divadelný režisér Pavol Haspra. Hral som na husle asi v trinástich číňoherných tituloch. Spolupracovali sme spolu na divadelných scénických hudbách asi tridsaťpäť rokov a najúspešnejšou hrou bol Ženský zákon po záhorácky, tam som aj napísal hudbu. Hra mala tristo repríz.

• **Dá sa uživiť profesionálne ľudovou hudbou?**

Ja som z hudby príliš materiálne nezbohatol, a už sa mi to ani nepodarí. Honoráre hudobníkov v ľudovej brandži sú na rozdiel od napríklad narychlo vyrobených superstárstov alebo od hercov rádovo menšie. Za pár slov v inscenácii či komédii dostane herec mnohonásobne viac ako hudobník za tri štvrté hodinový koncert, v ktorom hrá aj spieva. Pritom slovenská ľudová pieseň a hudba je v zahraničí vnímaná veľmi pozitívne, reprezentuje nás, ale našu divadelnú tvorbu alebo popmusic okrem Česka nikde nepoznajú. Druhou stránkou je, že naše folklórne súbory, orchestre chodia propagovať Slovensko do zahraničia za podradných finančných podmienok.

• **Aké husličky vlastníte? Vraj ste mali jedny do dažďa a iné na slnečné vystúpenia.**

Moje Dažďovky a Slnečnice aj stále mám, ale ich už pomenej využívam. Vekom sa mi nechce hrať v extrémnych podmienkach, a tak mi prirástli k srdcu najmä husle majstra husliara Juraja Vančíka, ktoré pre mňa na objednávku vyrobil aj s venovaním. Sú zdravé ako osemdesiatročná dievčina, keby na to prišlo, vydržia všetko. Ale mám aj husličky, ktoré vyrobil malým vreckovým nožíkom jeden väzeň v cele na pražskom Pan-kráci. Raz po mojom pražskom koncerte, keď už bol na slobode, za mnou prišiel do šatne a venoval mi ich. Vraj mu pomáhalo prežiť jeho pobyt vo väzení počúvanie mojej hudby. Pekné, originálne a hrejivé vyznanie od neho.

• **Aký program má na tento rok Ľudová hudba Miroslava Dudíka? Chystáte na oslavy svojho životného jubilea niečo mimoriadne?**

Chystám odchod z rozhlasu, rozhodol som sa z vlastnej vôle, že ukončím svoje pôsobenie v OLuN-e. Nikto mi to nekáže, nikto ma nevyhadzuje, mohol by som tu pôsobiť ďalej, ale je potrebné, aby sa orchester posúval možno do iných dimenzií s inými ľuďmi. Odišť treba, keď ešte človek vládze, nie aby ho všetci lutovali a smiali sa na ňom. Prežil som tu za tých štyridsaťštyri rokov krásne chvíle, celý svoj plodný život a človek má vedieť, kedy je čas odísť. Momentálne je v rozhlase priaznivé prostredie, tak mám istotu, že OLuN prežije. Keby mal po mojom odchode zaniknúť, tak neodidem, budem bojovať ďalej. Ale, pretože penzia je malá, hrať budem s mojou malou kapelou a s kapelou môjho syna Dudici, až dokedy budem ako-tak vládzať a bude sa to dať počúvať. Ale nerád by som bol, aby ma vyniesli na pódium ako môjho deda, keď už nevládal chodiť, strčili mu do rúk husle a musel hrať a spievať. Chcel by som si svoj hudobný osud aj naďalej riadiť sám.

Súčasným svetom zmieta nové záujmové prerozdelenie sfér vplyvu veľmocí

Situácia Balkánu na konci jednopólného sveta

Martin JARINKOVIČ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Parafrázujúc slová poľského odborníka na geopolitiku Dr. Leszka Sykalského môžeme povedať, že v súčasnosti sme svedkami konca jednopólného sveta, ktorý bol po skončení studenej vojny postavený na monopole moci jedného hegemonu. Tento proces obrody či návratu k viacpólnemu svetu, odborne označovaný ako polycenzrácia sveta, podľa Sykalského sprevádza zápas o nové prerozdelenie sfér vplyvu. Akým spôsobom sa nové trendy odrazia na Balkáne?

Súčasťou tohto procesu je aj presun hlavného ťažiska svetovej politiky z euroatlantického priestoru do priestoru pacifického. Súvisí to s nástupom Číny – nového silnejšieho konkurenta, ktorý ako vyzývateľ núti doterajšieho hegemonu koncentrovať svoju pozornosť týmto smerom. Geopolitické posuny majú svoj dosah aj na ďalších hráčov, akými sú Európska únia, ktorá hľadá svoje miesto v novom svete, či obnovené Rusko, ktoré Vladimir Putin vrátil do svetovej politiky, narúšajúc dote-

ANALÝZA

raz neohrozenú hegemoniu USA v čoraz globálnejšom rozsahu.

Novinkou, ktorá tvorí súčasť vyššie spomínaných procesov globálnych zmien a zároveň odráža logiku nového sveta, je prehĺbvanie nesúladu vo vzťahoch Európskej únie a Spojených štátov amerických. Európa sa vzdala Amerike ideologicky, na druhej strane prezident Trump, ktorý zrejme zopakuje svoj mandát aj po tohtoročných voľbách, dáva pomerne otvorene najavo, že Európu a jej lídrov nepovažuje za rovnocenných partnerov, že nimi dokonca pohŕda.

Postoj nekonvenčného Trumpa bol pre Európu i Brusel studenou sprchou, ktorá do veľkej miery konfrontovala veľkú mieru predstavy eurobyrokratov o Európe ako jednom z lídrov svetovej politiky s oveľa prozaickejšou realitou. Trumpovo zrkadlo však hovorí, že aj keď je Európska únia stále jedným z ekonomických gigantov sveta, z hľadiska geopolitiky nemá váhu skutočného veľmocenského centra. Jej vojensko-politický potenciál je výrazne ohrozený a dosiaľ najvýraznejšie manifestovaný v podriadenom postavení voči USA a v závislosti od ich bezpečnostného dáždika NATO. Lenže v poslednom čase Európa stráca

aj v svojej hlavnej doméne, ktorú predstavuje ekonomika. Európski lídri v dôsledku ideologického zaslepenia ľavicovo-neoliberálnymi dogmami totiž postulujú nové trendy a zámery v oblasti alternatívnych zdrojov a zelených technológií, pričom dôraz kladú na environmentálne aspekty na úkor ekonomického rastu. Opantani vidinou lídrovstva v tejto oblasti, stratiac zmysel pre zdravé vybalansovanie, vážnym spôsobom znevýhodňujú pozície európskych producentov v konkurenčnom boji s ostatnými svetovými hráčmi, ktorí sa v svete tvrdého kapitalizmu držia zdôrazňovania svojich ekonomických záujmov. Neomarxistická obsesia klimatickými zmenami tak Európu robí ekonomicky konkurencieneschopnou voči zvyšku sveta. Zároveň neschopnosť jej lídrov jasne definovať záujem ochrany európskych hraníc spolu s neschopnosťou zrealizovať rozsah nadmerných sociálnych benefitov – pôsobiacich degeneratívne ako stimulant pasivity a nechuti k práci v časti domácej populácie a zároveň ako magnet priťahujúci prílev masy neprispôsobivých ekonomických migrantov – pretvára Európu v pomaly sa potápaný koráb. Nie bezdôvodne preto čoraz častej-

šie počuť prirovnania súčasnej EÚ k niekdajšiemu ZSSR. Všetky tieto problémy a protirečenia vytvárajú napätia vo vnútri spoločenstva najmä medzi starou a novou Európou.

■ OTÁZKY BEZPEČNOSTI

Odcudzenie hegemonu a vazala na ideologickom podklade, ktoré nastalo po nástupe Trumpa, zároveň postavilo pred Brusel a európskych lídrov nanovo problém európskej bezpečnosti. Tejto otázky sa chytil ambiciózny francúzsky prezident Emanuel Macron, ktorý ako prvý komplexne nastolil otázku vnútorných štrukturálnych reforiem Európskej únie, ako aj potrebu spoločnej európskej obrany. K tejto problematike sa zaujímavým spôsobom vyjadrili srbskí analytici z Centra pre spoločenskú stabilitu. Podľa prognózy Predraga Rajića má Macron šancu stať sa nastupujúcim lídrom Európy. Lídrom, ktorý bude musieť, ako dopĺňa Nikola Starović, riešiť veľké výzvy stojace pred EÚ, najmä však otázku zachovania jej globálnej relevantnosti v 21. storočí.

Vnútorné rozpory Európskej únie sa výrazne odrazili aj v procese rozširovania zoskupenia sme-

rom na Balkán. Bolo to Macronovo Francúzsko, ktoré v októbri 2019 zamrazilo rozšírenie EÚ o Macedónsko (zámerne neuvádzam nanútený dehonestujúci prílepok severné) a Albánsko s odôvodnením nevyhnutnosti už spomínaných vnútorných reforiem a reštrukturalizácie prístupového procesu. Výsledkom francúzskych požiadaviek bola nová stratégia rozširovania EÚ a prístupových rokovaní s novou metodológiou, ktorú predstavil nový komisár pre rozšírenie EÚ Oliver Varhelyi. Stratégia umožňuje lepšiu kontrolu splňania kritérií, ako aj flexibilitu celého procesu, ktorý nové pravidlá umožňujú na jednej strane zrýchliť v prípade úspešných kandidátov, ako aj pribrzdziť v prípade kandidátov menej úspešných. V tejto súvislosti nemožno obísť ani fakt, že jednou z najväčších brzd integrácie procesu na Balkáne je nedoriešená otázka Kosova a Metohije. Európska únia napriek snahám, ktoré do tohto procesu investovala, nedosiahla výraznejší posun a bruselské rokovania Prištiny a Belehradu uviazli na mŕtvom bode. Pre neschopnosť Bruselu pohnúť s týmto zástojom prevzal iniciatívu v riešení sporu Washington, ktorý nominoval hneď dvoch špeciálnych vyslancov pre Balkán – Mattewa Palmera a Richarda Grenella, vyslanca pre rokovanie medzi Prištinou a Belehradom, menovaného priamo prezidentom Trumpom. Až po tomto americkom impulze sa rozhybal aj Brusel. Nový šéf európskej diplomacie Josep Borell navrhol na funkciu špeciálneho vyslanca EÚ pre západný Balkán Miroslava Lajčáka (na jeho schválenie sa však stále čaká). A je to práve Macronovo Francúzsko, ktoré podľa už spomínaného analytika Nikolu Staroviča v rámci EÚ nanovo akcentuje potrebu riešenia kosovskej otázky. Macron ju podľa neho pochopil ako glo-

bálny problém, ktorý v oblasti diplomacie najvýraznejšie narúša jednotu zahraničnej politiky EÚ. Podľa analytika Predraga Rajića sa Macron priblížil k stanovisku, že pre vyriešenie tohto problému je nevyhnutný kompromis, čím sa aj v rámci Európy opätovne otvorila diskusia o dávnejšie Američanmi postulovanej možnosti predefinovania hraníc Kosova. Podľa neho je Macronov postoj pochopením axiómy, že v dlhodobej perspektíve je stabilita západného Balkánu odkázaná na dohodu dvoch najpočetnejších národov regiónu – Srbov a Albáncov. Je otázkou času, kedy sa podľa neho k tomuto stanovisku prikloní aj Nemecko.

■ RUSKÝ NÁVRAT

Aj keď sa na Balkáne dosiaľ najvýraznejšie prejavuje mocenská dominancia USA a vidina pridruženia k EÚ (napriek strate dynamiky integračného procesu), pôsobí stále ako najpríťažlivejší model spoločensko-politického usporiadania, nemožno nechať bez povšimnutia ani stúpajúcu aktivitu Číny a Ruska v regióne. Pokým sa čínska aktivita koncentruje najmä v investično-ekonomickom sektore a v oblasti infraštruktúrnych projektov, Rusi manifestujú aj svoje geopolitické záujmy. Moskve sa od roka 2005 v rámci návratu na Balkán, sprevádzaného i striedavými neúspechmi (zrušenie projektu Južný tok Bulharmí či strata pozícií v Čiernej Hore a Macedónsku), podarilo vytvoriť stabilné partnerstvo so Srbskom a s Republikou Srbskou. Najnovšia vlna nespokojnosti s čiernohorským režimom a predčasné voľby v Macedónsku dokonca Rusom dávajú šance na ďalšie posilnenie pozícií mimo spomínaných srbských „bášt“. Ich konkurenčnou výhodou je pritom fakt, že realisticky rešpektujú túžbu Balkánu po výhodách eurointegrácií a nekladú pred balkánskych lídrov ultimátum v podobe voľby alebo my, alebo EÚ, naopak prípadné členstvo týchto štátov im núka perspektívu zisku lobistov vnútri euroklubu.

Takže na záver, prejavy polycenzrácie na Balkáne nie sú zatiaľ sice výrazné, možno však badať náznaky vyvažovania jednostrannej dominancie, a tým aj zvyšovanie šancí na spravodlivejšie riešenie problémov, napríklad v Kosove.

Kontinenty obchádza strašidlo bibliofóbie

Milan KENDA

Minulý rok sme oslávili tridsiate výročie Nežnej revolúcie. Apologéti kapitalizmu, slniečkari z bratislavskej kaviarne, dúhovi demokrati a ich mediálni trubadúri sa zadúšali vo vytratúvaní toho, čo všetko sme po novembri 1989 získali. Zabudli však spomenúť, čo všetko sme postrácali.

Zabudli na to, že sme v tejto tridsaťročnej perióde, takmer o desať rokov dlhšej ako obdobie medzi prvou a druhou svetovou vojnou, nedokázali vybudovať ekonomicky dôležitú (aj z hľadiska ekonomiky precestovaného času) celistvú diaľničnú sieť, zato sme však vytvorili i spotvorili hladové doliny a nedokázali dosiahnuť životnú úroveň hodnú členského štátu EÚ. Áno, v časech silne deformovaného socializmu kremeľského typu (1948 – 1989) sa u nás nedalo cestovať, ale dalo sa žiť – v intenciách osobnej či rodinnej ekonomiky. Dnes sa buržujská menšina cíti ako prasa v žite, oproti nej zbadačená väčšina ako žito v prasati. Slniečkari a ich mediálni trubadúri sa budú zadúšať

údami na to, ako sme porazili niekdajší komunizmus, v ktorom sme vraj žili. To budú ustavične omieľať v rámci ich idiotskej neznalosti o tom, že komunizmus sa nikde, nielen u nás, nerealizoval a realizovať nemôže. Komunizmus je idealistická, nerealizovateľná myšlienka o beztriednej spoločnosti, v ktorej každý jej člen získava existenčné prostriedky hromadnej spotreby už nie podľa zásluh, ale rovno podľa svojej potreby. Ako satirik sa tu nebudem nadchýňať nad tým, čo sme získali, ale kriticky zamýšľať nad čím, čo sme stratili. Vo všeobecnosti si predstavujem kormidelnícky manažment nášho baskervillského kapitalizmu ako čriedu opíc s nábožnou oddanosťou zahľadených smerom k Západu a prenášajúcich k nám hlava-nehlava všetko, čo tam vidia, dobré i zlé, nám blízke i naskrze cudzie. Teda opičie sa opice!

Pochopiteľne, ako satirik si dôkladne, možno egocentricky, všimam zmeny v publikačných možnostiach slovenských satirikov. Oproti toľko preklínanému socia-

lizmu sú tie možnosti priam úbohé. V časoch deformovaného socializmu boli v novinách celé strany, dokonca dvojstrany, vyhradené pre humoristicko-satirickú tvorbu: aforizmy, epigramy, humoresky, fejtóny, bájky, paródie, mikropovedky... Autori sa tešili z bohatých publikačných príležitostí, čitatelia si pochutnali na vtipných textoch, neraz s výsledným efektom satisfakcie. Len šéfredaktori sa usta-

BESEDNICA

vične báli výhradných cenzorských telefonátov z Ústredného výboru Komunistickej strany! Dnes už nemáme cenzúru, no nemáme ani satirické strany či rubriky v printových médiách.

Náš opičí manažment odkukal zo západných médií silne zredukovaný a politicky neškodný zábavný segment: obrovskú krížovku a stílec anekdot. Teda najpopulárnejšie, no aj najmenej rizikové prvky. Krížovkami sa tu nebudeme zaoberať, anekdotami áno. Ktovie, či rýdzo nové vôbec

vznikajú? Krčmoví rozprávači ich zbierajú po celý život, môžu nimi zaplavovať aj médiá, hľadáci v starých časopisoch zasa staré anekdoty opožujú, inovujú a posielajú ako svoje. Časopis s dominanciou anekdot, časopis do vlaku a do pohostinstiev je aj dnes populárny a predajný, udrží sa. Predovšetkým ukazuje podpísanými anekdotami, že každý Slovak môže byť nielen europoslancem, ale aj „spisovateľom“. Na rozdiel od europoslancu s astronomickými príjmami však môže rátať iba s honorármi almužnami. Tieto almužny sú však daňou za „spisovateľskú“ prestíž. Ak taká ešte existuje pri dnešnom hesle „chudobný ako spisovateľ!“. Popularita anekdot (ultrakrátke čítanie!) a smiešne nízke honoráre sú tajomstvom udržateľnosti takýchto časopisov, v ktorých predsa len občas zaiskrí satirický šľah.

Zvlášť dnešná omladina, od prebudenia do usnania dobajúca do smartfónov a neschopná dlhšieho čítania s porozumením,

je odkázaná na anekdotické čitateľské minimum. Ak vôbec bude aspoň toho naďalej schopná, veď je odchovaná televíznym „humorom“ kopania do zadku a preobliekania chlapov do ženských šiat s hompáfajúcimi sa prsnými vypchávkami! Výsledkom týchto úžasných kultúrnych prínosov baskervillského kapitalizmu u nás je fakt, že časopis s vysokou kultúrou úrovňou humoru a satiry sa môže u nás uplatniť len ako samostatne nepredajná, vložená súčasť novín. Akýže potom dneska nový Roháč?

Takto sa vlastne zvláštnou realizačnou modifikáciou vraciame k inšpirácii z čias nenávideného socializmu, keď mali noviny humoristicko-satirické strany či až dvojstrany. Dokedy nám to vydrží? Azda pokiaľ náš dnešný čitateľ (či len digitálny poločitateľ?) týchto žánrov, sytený elektronickými výdobytkami, načisto nevyhynie ako čitateľ. Nie ako biologický druh, ale ako archaický fenomén. Dúfam, že sa nad týmto mojím textom správne rozumieme: Nielen našu vlasť, ale aj celú Európu a USA obchádza strašidlo bibliofóbie. A nejde len o stratu rozsiahlych publikačných možností, ale – čo je najhoršie – o súmrak knižnej kultúry vrátane jej satiricko-kritického segmentu.

NA OKRAJ

Nie je to prvýkrát v histórii parlamentných volieb, že voliči porazenej politickej strany, ktorá sa nedostala do parlamentu, sú nespokojní s výsledkom a hľadajú príčiny, prečo bol ich favorit neúspešný. Je to prirodzený jav, voliči obyčajne nechcú vidieť nedostatky v chybách pri prezentácii svojej strany, v nízkych sympatiách jej lídrov a hľadajú príčiny vo vonkajších okolnostiach, v chybách volebných komisií alebo priamo štatistického úradu či zámernej manipulácii s volebnými listkami a listinami. Takéto vysvetlenie sa pre nespokojných voličov núka najmä vtedy, ak ich favorizovanej strane chýbalo na vstup do parlamentu menej ako tisíc hlasov.

Plač nad koláčom

Koalicii PS/Spolu chýbalo 926 hlasov, aby sa mohla zúčastňovať na delení volebného koláča. Možno pochopiť rozčarovanie Michala Trubana a Miroslava Beblavého, keď vynaložili na kampaň najviac prostriedkov a niekoľko týždňov pred voľbami im prieskumné agentúry dávali vysoké šance, dokonca aj exitpóly počas volebnej noci im ležali pri nohách. Na neprofesionalitu agentúr doplatila nejedna strana – okrem progresívcov aj Kiskov politický novotvar Za ľudí, ktorý sa napriek enormnému seba-vedeniu jej lídra ledva preplazil do parlamentu.

Volici PS/Spolu poukazujú najmä na nesprávne spočítané prednostné hlasy, tzv. krúžky, a spochybňujú výsledky volieb. Podľa Beblavého hovorkyne Silvie Hudáčkovej chyba je vraj v štatistickom úrade SR. Tomuto nezmyselnému tvrdeniu sa celkom logicky štatistický úrad SR bráni tým, že on iba elektronicky sumarizuje údaje zo zápisníkov okrskových volebných komisií, dianie vo volebných miestnostiach (teda aj krúžkovanie) je mimo jeho dosahu. V samotnom spočítavaní prednostných hlasov môže nastať problém, ak niektorí voliči zakrúžkujú namiesto štyroch viac kandidátov, ale na celkovom volebnom výsledku politickej strany sa tým nič nemení.

Predstavitelia PS/Spolu sa rozhodli a podali podnet na zneplatnenie volieb na Ústavný súd SR. Avšak, pre Trubana a Beblavého je odkaz parlamentných volieb jasne čitateľný: Slovinci nepodporili liberálov, aj keby strávili tisíc nocí pod rečnickým pultom Národnej rady SR. Možno niektorí členovia z ich strany pochopia, že koketovanie s legalizáciou drog a gender agendou má na Slovensku málo sympatizantov a ešte menej rozumných voličov.

Ludovít ŠTEVKO
Kresba: **Lubomír KOTRHA**

Medzinárodná zostava vedcov mapovala v Košiciach udalosti prvej svetovej vojny

Sympóziu o svetovej vojnovnej kataklizme

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Vo verejnej knižnici Jána Bocatia v Košiciach sa koncom februára uskutočnila tretia medzinárodná vedecká konferencia na tému Slovensko a prvá svetová vojna, ktorú už tradične organizuje Klub vojenskej histórie Beskydy. Na tohtoročnom sympóziu sa zúčastnilo sedemnást historikov zo Slovenska, z Česka, Maďarska a Poľska.

Matúš Burda z usporiadajúceho Klubu vojenskej histórie Beskydy (KVHB) priblížil proces identifikácie pochovaných na cintoríne z prvej svetovej vojny v Trnave. Bola to zdĺhavá cesta, keď nezriedka bolo potrebné a najmä práčne dohľadať chýbajúce údaje. Anton Liška z Pamiatkového úradu SR predstavil Vojnové cintoríny z čias prvej svetovej vojny ako pamiatky histórie.

■ PRVÝCH ŠEŠŤ

Do roka 1989 bolo známych šesť vojnových cintorínov z Veľkej vojny – v obci Nová Kelča, Závada (aj padlí z druhej svetovej vojny), Medzilaborce, Stakčín, Humenné a Osadné (krypta). A tak ako sa postupne zvyšoval počet rekonštruovaných (zväčša celkom vybudovaných cintorínov podľa historicky doložených projektov), vystala pred pamiatkarmi úloha vytypovať ich ako kultúrne pamiatky. Prihliadali pritom na kritériá architektonickej hodnoty (v regióne severovýchodného Slovenska mnohé vytvorené podľa architekta Jozefa Lampinga), historickej, krajinárskej, spoločenskej, urbanistickej a ďalších hodnôt. Po zjednotení kritérií pamiatkari vyhlásili sedemnást nových cintorínov z prvej svetovej vojny ako kultúrne pamiatky; ďalších štyridsať tri cintorínov čaká na schválenie po správnom konaní. Osobitné postavenie má vojnový cintorín vo Veľkrope, kde je pochovaných 8662 vojakov a spĺňa kritériá na udelenie označenia európske kultúrne dedičstvo. Dosiaľ ich majú v Európe dva – Kaplica Svätého Ducha na Javorci v Slovinsku a cintorín Lužna Pustki v Poľsku. Obe majú presah aj na Slovensko, keď v slovinskej kaplnke sú vyryté aj mená našich padlých vojakov, a poľský cintorín, kde sú tiež pochovaní slovenskí vojaci, projektoval slovenský architekt Dušan Jurkovič.

■ JEDINEČNÝ VÝSKUM

Radim Kapavík a Jiří Vrba z českého združenia Signum Belli 1914 hodnotili problematiku bojov v Karpatoch a možnosti využitia štatistických údajov, ktoré získali z výkazov strát. Už sugestívny názov prednášky Kde vziať vojakov do Karpát? alebo Hospodárenie Rakúsko-Uhorska s ľudskými zdrojmi v prvom roku vojny napovedá, ako velenie armády nezmyselne hazardovalo s ľudskými životmi. Pôvodné stavy armády na základe obrovských strát velenie vyrovnávalo ďalšími nábormi odvedených a doplňovanie jednotiek sa dialo každý mesiac súbežne so znižovaním zdravotných nárokov na odvedených, zlou kvalitou výcviku (krátkodobá) či zaradením starších ročníkov, ktoré nikdy neslúžili v armáde. Vysoké straty sa podpísali pod to, že v armáde sa podstatne znižovali (ba až zanikali) stavy vojenských zoskupení mobilizovaných v júni 1914, ktoré nahrádzali nové náboje s už spomínanými hendikepmi.

Viktor Szabó z KVHB priblížil Vojnový príbeh uhorského kráľovského košického 9. Honvédskeho pluku 1914 – 1915 podľa predlohy kapitána Dr. Gyulu Csermelyho. Začal ho písať v roku 1918 a podarilo sa mu dospieť k sto tridsiatim deviatim stranám. Opisuje prvý krst ohňom, ktorý pluk zažil v poľskej Haliči 26. augusta 1914, keď pri ťažkých bojoch stratil až štyridsať percent z pôvodného stavu pluku. Následný septembrový ústup k rieke San priniesol až päťdesiatpercentné straty, takže stav mužstva museli neustále doplňovať novými nábormi.

■ VEĽKONOČNÉ ZMIERENIE

Azda najpresvedčivejšie to dokladajú boje od januára do marca 1915, keď pri obci Sedliská sa útoky prelievali

Prednášajúci na medzinárodnej vedeckej konferencii Slovensko a prvá svetová vojna

Rekonštrukcia vojenských operácií I. svetovej vojny v severovýchodnom cípe nášho územia

z jednej na druhú stranu tak, že denne ich bolo až sedem-osem. Autor spomína na Veľkonočnú nedeľu 2. apríla, keď došlo k zmiereniu medzi vojskami nepriateľských armád, pri ktorom si vojaci vymieňali tabak a mohli konečne pochovať mŕtvych, aby 6. apríla delá znovu zahrneli. Zápisky sa končia májovým prielomom pri Gorliciach, keď sa podarilo vytlačiť ruské vojská.

Radoslav Turík z KVHB referoval na tému Obyvatelia mesta Medzilaborce v prvej svetovej vojne. Zo zoznamu padlých, zranených, zajatých vojakov a legionárov z mestečka vysvitlo, že z celkového počtu obyvateľov až stotri občanov Medzilaboriec, ktorých mená sa podarilo nájsť, slúžilo v armáde. Z toho tridsaťsedem padlo, štyridsať bolo zranených a chorých, tridsať boli zajatí a traja sa prihlásili do česko-slovinských légii.

Prednášajúci Jurij Futula v spoločne pripravenom príspevku s Konstantinom Leszikom z ukrajinského združenia Memento Bellum priblížil Bojovú cestu II. práporu rakúsko-uhorského 66. pešieho pluku, ktorý bojoval za obrovských strát na ruskom, srbskom, chorvátskom, slovinskom a talianskom fronte, aby v roku 1918 došiel až do konfrontácie s boľševickými vojskami.

■ SLOVINSKÁ KAPLICA

Martin Drobňák z usporiadajúceho KVHB predstavil Kaplicu Svätého Ducha na Javorci v Slovinsku, ktorú vybudovali vojaci 3. horskej brigády. Prispeli na ňu zo svojho žoldu a postavili ju za stoosemdesiatštyri dní v čase osobného voľna. Na drevených tabuliach sú vyryté aj mená vojakov z územia súčasného Slovenska. Kaplnku slávnostne odovzdali prvého novembra 1916, v tridsiatych rokoch minulého storočia ju rekonštruovali Taliani, aby po zemetrasení v osemdesiatych rokoch bola v roku 1999 vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku Slovinska. Po rekonštrukčných prácach na začiatku storočia a neskoršej úprave vnútornej výzdoby kaplnku v roku 2017 vyhlásili za európske kultúrne dedičstvo.

Duchovný otec Daniel Atanáz Mandžák uviedol Spomienky na frontovú službu redemptoristu Augustína Klimenta. Zápisky približujú jeho strastiplnú cestu, keď teologické štúdium

prerušila vojna, ktorú zachytil v spomienkach, pričom sa venoval nielen bojom, ale aj každodennému životu obyvateľov v tyle. Ani neskôr sa s ním život nemaznal, keď za službu gréckokatolíckeho kňaza a neskôr redemptoristu ho v päťdesiatych rokoch perzekvovali a odsúdili.

■ PRÍSNA CENZÚRA

Norbert Stencinger z maďarského združenia Nagy Háború – Veľká vojna sa v príspevku A čo písali noviny? Ruský vpád v dennej tlači sústredil na opis vojnových udalostí v Bardejove. Od rakúsko-uhorského vyrovnania vychá-

venský Regiment Nr. 112 v poslednom boji 8. októbra 1918 na brehoch Máty priblížil dramatické chvíle na sklonku vojny. Po tom, čo si nemecké velenie vyžiadalo prítomnosť rakúsko-uhorskej armády na uvedenom fronte, ocitli sa v boji proti americkým a francúzskym jednotkám dve pešie divízie. Boje proti trojnásobnej presile nepriateľa si vyžiadali obrovské straty oboch divízií – 8956 padlých.

■ LETECTVO V BOJI

Juraj Červenka, opierajúc sa o rukopis Poručík v zálohe Karol Neményi z Košíc a jeho letecká jednotka Flik 49, predstavil začiatky letectva v prvej svetovej vojne. Košický rodák židovského pôvodu sa od novembra 1917 stal leteckým pozorovateľom, ktorý do 28. augusta 1918 absolvoval dvadsaťdva operačných letov. Zvlášť významné boli lety v júli a auguste 1918, keď na talianskom fronte zostrelil dve nepriateľské lietadlá. Po vojne dokončil právnické vzdelanie, ktoré počas Slovenského štátu napokon z rasových dôvodov nemohol vykonávať. Zomrel v roku 1956 v brazílskom Sao Paule.

János Rózsafi z maďarského Nagy Háború – Veľká vojna – sa zamerail na December 1914 – zničenie veľkovaradinského 4. Honvédskeho pešieho pluku. Boje proti ruským vojskám sa tu začali 13. decembra 1914. Na začiatku boli pomerne úspešné, hoci veliteľ Karol Kratochvíl varoval, že „straty boli veľmi veľké, nebol čas dôstojne sa rozlúčiť s padlými, keďže útoky pokračovali, takže ich pochovávali nepriatelia“. Prejavovali sa chyby velenia, keď vojaci dostali rozkaz brániť horské územie napriek vysokým stratám. A tak, hoci na Vianoce došli posily, o deň neskôr nasledoval mohutný ruský útok. „Husári nemali ani rýle, ktorými by si mohli vykopávať zákopy,“ bolo uvedené v hlásení. Následný boj na bodáky znamenal deväťdesiatpercentné straty pluku...

■ LEGIONÁRI V TALIANSKU

Jana Zatlková z Vojenského historického ústavu priblížila Činnosť česko-slovinských légii v Taliansku, kde bola v roku 1917 presunutá väčšia časť zajatcov rakúsko-uhorskej armády. Dvadsať tretieho apríla 1917 M. R. Štefánik dosiahol dohodu s talianskou vládou o vytvorení légii. Mnohí zajatci vojaci odmietali vstúpiť do légii, keďže mali strach o rodinu doma, nechceli bojovať proti príbuzným, mnohí by sa pridali k Nemcom či Maďarom. Napokon 24. mája 1918 na rímskom Piazza Venezia boli vytvorené štyri pluky légii v počte štrnásťtisíc mužov a tristo-dvadsať dôstojníkov (v júni vyše päťnásťtisíc), ktoré boli pripravené bojovať v zostave prvej talianskej armády.

Ferdinand Vrabel zo Spoločnosti M. R. Štefánika osvetlil Diferenciáciu medzi slovenskými legionármi. Centralisti kontra autonomisti. Po oslobodení prežili etapu, keď oceňovali ich zásluhy, aby po februári 1948 boli mnohí väznení, degradovaní na vojakov, znížili im dôchodky, ba mnohí aj zomreli vo väzení.

Matej Tatarka z Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku v prednáške Slovinci v česko-slovinských légiiach v Rusku sa sústredil na literárne odkazy, ktoré sa venovali spomínanej téme. Počnúc Rozprávkami o československých légiiach v Rusku J. G. Tajovského, Cestou k slobode Janka Jesenského či Sibíorskymi zápisami Mikuláša Gaceka. To, že medzi slovenskými legionármi boli aj traja spisovatelia, je špecifikum. Ďalšie zápisky vyšli zväčša po novembri 1989.

Matica a ŠPÚ pripravili cyklus odborných prednášok pre učiteľov dejepisu

Osobnosti a udalosti, ktoré menili naše dejiny

Ludovít KUSAL – Foto: archív SNN

Cyklus odborných historických prednášok pre učiteľov dejepisu pod názvom Osobnosti a udalosti, ktoré zmenili slovenské dejiny pripravila Matica slovenská v spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave. Prednášky sú určené pre učiteľov stredných škôl a základných škôl druhého stupňa, ktorí si na nich môžu aktualizovať poznatky z najnovších dejín Slovenska vďaka najnovším vedeckým štúdiám o histórii Slovenska.

„Sme radi, že učители majú záujem o výsledky najnovších vedeckých štúdií o histórii Slovenska a ďalej ich budú prezentovať svojim žiakom,“ uviedol pri prvej z prednášok riaditeľ ŠPÚ profesor Ľudovít Hajduk. Obsahom prvej prednášky bola téma Slovenských národných rád 1848 – 1919 – 1944, ktorú pedagógom osvetlil známy historik docent Ivan Mrva: „Pomerne podrobne sme si prešli obdobia existencie Slovenských národných rád a viac si priblížili osobnosti, ktoré v tých časoch pôsobili. Je dôležité, aby učители vedeli komplexnejšie sprostredkovať deťom a mladým ľuďom našu národnú históriu, k čomu na tejto prednáške získali aj konkrétne materiály pre vyučovací proces.“

■ HLBSÍ PONOR

Projekt prednášok Osobnosti a udalosti, ktoré zmenili slovenské dejiny je zaujímavý témami z našej národnej histórie, ktoré v základných a stredných školách nedostávajú širší priestor pre málo hodín dejepisu. Témy sú zostavené tak, aby pedagógom poskytli hlbší pohľad na slovenské osobnosti a udalosti, vďaka ktorým slovenský národ zažil politickú

emancipáciu a kultúrny vzostup. Témami bude napríklad Slovensko na hraniciach Osmanskej ríše, voľby na Slovensku a naše demokratické tradície, sťahovanie Slovákov do USA či zápas s totalitou. Priblížime dôležité osobnosti, ako sú Matej Bel, Samuel Mikovín, naši národní buditeľia, Štefan Moyses a Milan Rastislav

Štefánik. Do konca júna 2020 by chcela Matica slovenská a Štátny pedagogický ústav uskutočniť ďalších sedemnást prednášok.

■ POZVÁNKY DO ŠKÔL

Účasť na seminároch je pre učiteľov bezplatná. Na prednášky sa môžu prihlásiť po tom, ako na ema-

V cykle odborných prednášok pripravených MS a ŠPÚ o osobnostiach a udalostiach, ktoré menili slovenské dejiny, nebude chýbať M. R. ŠTEFÁNIK – na snímke s predstaviteľmi Slovákov pred washingtonským Kapitólom v roku 1917.

Český spisovateľ slovakofil Karel KÁLAL o utrpení Slovákov v Uhorsku
Pravda o pomeroch pod maďarským panstvom

KNIHA TÝŽDŇA

Ocitli sme sa v mlynici médií, ktoré usilovne manipulujú, bulvarizujú, ovplyvňujú, ak nie doslova ohlupujú. Je preto veľmi prínosné začať sa do knihy českého pedagóga, spisovateľa, slovakofila Karla Kálala Utrpenie Slovákov. Karel Kálal (1860 – 1930), významný, osvetový pracovník, spisovateľ, organizátor slovenského školstva, po roku 1918 ministersky tajomník pre výchovu na Slovensku, neskôr riaditeľ obchodnej akadémie v Banskej Bystrici, autor desiatok pedagogických, osvetových a literárnych diel, písal o tom, čo videl, čo bezprostredne zažil.

Bol súčasníkom zániku Rakúsko-Uhorska a z vlastných ciest, z poznatkov a zo skúseností písal o vtedajších pomeroch, útlaku a chudobe našich predkov. Pravdivo opísal biedu Slovenska, ktorú spôsobovala aj krutá maďarizácia. Otvorene píše o maďarizácii nielen školstva, súdnictva, celospoločenského života, zemanstva, ale aj ekonomiky. Veľmi kriticky sa zmieňuje i o negatívnom účinkovaní židovských krčmárov a úžerníkov. Nebolo by dnes vhodné zdôrazňovať a zrejme ani citovať túto stránku jeho publikácie, ak nechcete, aby si vás začala všimáť NAKA alebo vás nepostavili pred špecializovaný trestný súd. Vyzerá to totiž tak, akoby u nás aj za vlády cisára Františka Jozefa bola väčšia sloboda slova ako dnes. Aký zhubný vplyv mala maďarizácia na našu mládež, ktorá sa doslova hanbila za svoj materinský jazyk. Pod týmto útlakom hynul náš úbohý národ mravne i hmotne. Ak chcete poznať pravdu o pomeroch na Slovensku, o živote nášho ľudu pod maďarským panstvom, prečítajte si túto knihu. Dokonca by mohla byť povinným čítaním pre všetku stredoškolskú mládež.

Ľudovít KUSAL

HUMORESKA

Prekvapujúca informácia pre mnohých našich spoluobčanov – súčasťou nášho právneho systému je aj Listina základných práv a slobôd. Klobúk dolu pred jej textom. Francúzska revolúcia s jej heslami ako Sloboda, rovnosť a bratstvo sa môže hanbiť, takú my máme krásnu listinu. Ako pri každej listine, ktorú písali právnici, treba si všimáť detaily, v ktorých sa ukrýva diabol. Zákonodarcu, banka a úžerník si vždy nechávajú zadné dvierka. Tie dajú do zátvorky ako výnimky alebo do výkladovej časti. Alebo sú to tie drobné nečitateľné písmenka na spodku strany. Veľké písmená platia, malé písmenka sú podstatné. Aby veľké neplatili vždy a všade. Ak

je potrebné zvýrazniť malé písmenka, prijme sa zákon. Keď sa zákon týka obmedzovania slobôd prejavu a zhromažďovania, polovica národa ho nazve náhubkovým zákonom,

Fero? Je desaťpercentný úrok úžera? Tridsať a viac? Je viac zákon alebo morálka? Čo všetko môžeme povedať o Ferovi pred Ferom, kým nedostanem od Fera po papuli (zníe to predsa

Vytetovaná ľalia je údajne znak čistoty. Vo Francúzsku znak ľalie vypaľovali dámam ľahších mravov. Ako upresnenie ich povolania. Bolo by dobré zistiť, čo je o ľaliách v prí-

A teraz to bez obáv poviem na plné ústa...

polovica povie – konečne im to zatrhli. Veľkosť polovice nie je matematický pojem. Jazykovedný ústav by sa mal k tomu vyjadriť. Či sa správne po slovensky povie na hubu, alebo po papuli.

Odpoveď na hamletovskú otázku, čo je povolené a čo je zakázané, hľadá ľudstvo oddávna. Aj na otázku, kto má hodnotiť, čo je povolené. Štát, mimovládka, ja alebo

len lepšie ako na hubu)? Čo všetko môžeme nasprejovať Ferovi na dom, aby som len zaplatil pokutu a nešiel do basy?

Ťažké otázky. Ale nato máme štát, aby za nás riešil pochybnosti. Upresňoval, povoľoval, zakazoval. Čo je na papieri, to sa počíta. Napríklad symboly, znaky a značky. Profesionálny tatér dokáže o vytetovanom kvete rozprávať celé hodiny.

ručkách tretieho sektora, ktoré tak veľkoryso rozdelí policii, a varovať tetovaniachtivé devy. Lebo na kúpaliskách treba eliminovať hrozbu pohoršenia verejnosti. Ešteže máme dostatok vzdelaných dobrovoľníkov, ktorí škodlivý obrázok objavia možno aj pod plavkami a privolajú úradnú pomoc. A za svoju ostrážitosť dostanú vyznamenanie. Inflácia zákonov nenahradí morálku.

Práve naopak. V Rwande v roku 1994 mali smolu ľudia s dlhými nohami. Lebo výška človeka bol jeden z mála rozlišujúcich znakov medzi ľuďmi rovnakého náboženstva, jazyka a zvykov. Až po vyvraždení osemstotisíc Tutsiov si svet všimol, že sa niečo nesprávne deje. Nemali zrejme zákon o zákaze vraždenia ľudí s dlhými nohami. Ani poradcov zo Slovenska. Na rozdiel od Ukrajiny.

Náhubkové zákony boli vždy ľuďom na smiech. Švejk by o tom vedel pohovoriť. Skôr či neskôr sa skončili. Napríklad od Nového roka smelo, slobodne a beztretné môžeme verejne povedať, koľko v práci zarábame. Využijem to právo hneď teraz a poviem to na plnú hubu. Málo.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

História slovenského exilu je jedna z hlavných tém prednášok Matice slovenskej a ŠPÚ pre slovenských učiteľov.

ilové adresy škôl zašlú pracovníci Matice elektronickú pozvánku na konkrétnu prednášku s organizačnými pokynmi, a je na každom učiteľovi, či sa na prednášku prihlási. O ďalších prednáškach budú Matica slovenská a Štátny pedagogický ústav informovať aj na internete.

Prvých pedagógov, ktorí sa zúčastnili na úvodnej prednáške, privítal člen výboru Matice slovenskej a zároveň riaditeľ Domu MS v Prievidzi Vlastimil Uhlár ako autor myšlienky projektu a jeho realizácie za Maticu slovenskú. „V mnohých krajinách sveta pristupujú národy k vlastným dejinám s vysokou úctou a dôkladne učia deti a mladú generáciu o svojich významných osobnostiach a udalostiach. Na Slovensku je v posledných rokoch trendom popularizovať dejiny najmä vo vzťahu k mladým ľuďom, ale verím, že pritom nesmieme podceňovať priebežné odovzdávanie najnovších odborných

poznatkov učiteľom dejepisu, ktorí už pôsobia v praxi. Aj preto vznikol tento projekt a verím, že na ďalších prednáškach sa k nám pripojí viac pedagógov,“ ozrejmil Vlastimil Uhlár.

■ PODPORA VLASTENECTVA

Pre Slovenské národné noviny po prvej akcii V. Uhlár uviedol, že „prioritným cieľom je priniesť moderné poznatky z oblasti histórie, ako aj ďalšie rozširujúce fakty, pretože máme pocit, že dotácia vyučovacích hodín dejepisu je nedostatočná. Navyše by sme radi prispeli k budovaniu zdravej formy vlastenectva“. Žiaľ, zaujímavú myšlienku zatiaľ pozastavila epidémia koronavírusu. „Všetky verejné akcie sme zrušili. Uvidíme, ako sa bude situácia vyvíjať, ale v každom prípade po skončení týchto rizík budeme pokračovať v týchto workshopoch,“ uviedol pre SNN profesor Hajduk. Obe inštitúcie budú o termínoch ďalších prednášok informovať.

MEMORIÁL

Jediné, čo chcel od staroby, bolo ju dôstojne prežiť. Tento postoj k životu charakterizoval jeho skromnosť a ľudskosť viac ako čokoľvek iné. Lebo presne taký bol. Petrovi BZDÚCHOVI však jeho pranie nevyšlo, zomrel veľmi, veľmi skoro – ako päťdesiatšedemročný...

Narodil sa 28. marca 1955 v Bratislave, študoval na Vysoké škole múzických umení v ročníku Karola L. Zachara. VŠMU absolvoval v roku 1978 a nasledujúcich deväť divadelných sezón pôsobil na scéne DSNP

Vynikal skromnosťou a ľudskosťou

v Martine. Od roka 1986 do roka 2007 bol členom Činohry SND, kde vytvoril vyše štyri desiatky postáv. Kritici i diváci oceňovali jeho moderné herectvo, v ktorom vedel prepojiť smiešne a vážne, bola mu blízka fraškovitosť aj hlbavosť a psychologické vykreslenie postavy. S úspechom stvárnil postavy Malvolia (Čokoľvek chcete, 1978), Kuba (Kubo, 1979), Salieriho (Amadeus, 1982) či Chlestakova (Revizor, 1984). Z jeho filmových postáv spomeňme Pištu v ... kone na betóne (1995), komisára Gazdika na Krásnom modrom Dunaji (1994) či Fredyho v Pišťankovom Rivers of Babylon (1998). V seriáloch sme ho, žiaľ, mohli vidieť pomenej, určite máme všetci pred očami jeho Zoltána v Lekárovi umierajúceho času (1983) alebo Bogára v Alžbetinom dvore (1986). Zahral si aj v Živote bez konca (1982). Jeho hlas bol známy aj z rozhlasu vďaka populárnej humoristickej dvojici dôchodcov, ktorú vytvoril s Ivanom Letkom. Režiroval celý rad úspešných hier v divadlách v Bratislave, Martine a Nitre. Pedagogicky pôsobil na VŠMU. Spolupracoval s amatérskymi súbormi a ochotníckym divadlom, s ktorými získal mnoho ocenení.

V posledných rokoch žil v ústraní, mimo divadla aj školy. Netešil sa pozornosti režisérrov či televízií, dá sa povedať, že ostal zabudnutý. Ťažko to niesol a na zdraví mu to nepridalo... Obdivovatelia jeho herectva a ľudských kvalít si na neho po tieto dni spomínajú pri príležitosti nedožitých šesťdesiatich piatich rokov.

(Ik)

ČRTA

Filmár Eliáš (Elo) HAVETTA

Zomrel na normalizáciu

Pred Elom HAVETTOM sa črtala skvelá režisérská kariéra, ale mal smolu: o charakte našej kultúry začali od začiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia, keď dostával režisérske krídla, rozhodovať normalizátori. A tí mu ich pristrhli. Zomrel pred štyridsiatimi piatimi rokmi 3. februára 1975. Eliáš (Elo) Havetta sa narodil 13. júna 1938 vo Veľkých Vozokanoch. „Chcel som ísť na grafiku, ale pretože nás bolo priveľa, časť presunuli na fotografiu. Ocitol som sa medzi nimi – a určite nelutujem,“ spomínal na študijné roky.

Na bratislavskej ŠUP-ke mu bol spolužiakom Juraj Jakubisko, s ktorým nakrútil krátky film Šupka a šupáci. V štúdiu pokračoval na pražskej FAMU. Medzitým sa prezentoval poviedkami, fejtónmi i veršami, ktoré sa stali textami piesní.

Jeho prvý celovečerný film Slávnosť v botanickej záhrade (1969), podľa vlastného námetu, patrí medzi najúspešnejšie, aké sa zrodili v ateliéroch bratislavskej Koliby. Na festivale v talianskom Sorrente získal zaň Striebornú sirénu. Ako režisér sa dostal Elo Havetta na Svetovú výstavu v Montreale v roku 1973. Mal ďalšie plány, ale normalizátori boli proti. K scenáru Dušana Lechana Terárium sa vyjadrili, že ide o „výstražný príklad skrytého pôsobenia ideologickej diverzie“. Druhým – a ukázalo sa že posledným – jeho úspešným filmom boli Lalie poľné. Ten sa dostal cez cenzúru azda len vďaka autorovi scenára – renomovanému spisovateľovi Vincentovi Šikulovi, ktorý ho napísal podľa vlastnej prózy Nebyva na každom vršku hostinec. Napriek tomu po premiére putoval film do trezoru s tým, že „nič nehovorí o nás a ani u nás... že tu prevláda poloha nezmyselného“.

Nuž, zdôvodnenie, ktoré obyčajný smrteľník sotva pochopí, rovnako ako fakt, že z kin stiahli aj prvý Havettov film. Potom mohol pôsobiť len v bratislavskej televízii, čo ho neuspokojovalo. Navyše, aj tam jeho aktivitu brzdili. Odstavili ho napríklad od réžie seriálu Adam Šangala na motívy románu Ladislava Nádašiho-Jégého a dali mu robiť Pioniersku lastovičku. To všetko znamenalo veľký, citlivý zlom v jeho živote, dostával sa do depresii, z ktorých sa „liečil“ alkoholom. Zomrel 3. februára 1975 na vnútorné krvácanie, keď mu praskol žalúdočný vred.

Vlani zosnulý spisovateľ a literárny vedec Albert Marenčin sa vyjadril, že Elo Havetta „zomrel na normalizáciu“. Jeho meno malo zapadnúť prachom zabudnutia. Ucelená monografia o Havettovom živote a diele vyšla až v roku 1990 a o pätnásť rokov neskôr sa objavil filmový dokument Slávnosť osamelej palmy.

Jozef SLIACKY
Foto: Wikipédia

Slovenský vedec akademik Jozef ČABELKA sa špecializoval na metalurgiu a zváranie Tigre z Plzne prepašoval do Londýna

Jozef SLIACKY – Foto: archív autora

Prof. Ing. Jozef ČABELKA, DrSc., ktorý sa narodil pred sto desiatimi rokmi, bol iniciátorom založenia Výskumného ústavu zvaračského v Bratislave. Svetové uznanie si získal objavom tzv. krehkého lomu a finančnú odmenu za tento čin venoval na založenie vedeckej inštitúcie...

Jozef Čabelka, ktorý sa narodil 12. februára 1910 v Holiči, po maturite na gymnáziu v Hodoníne napriek predčasnej strate oboch rodičov išiel študovať strojnú inžinierstvo na Vysoké učení technické do Brna. Rodinné zázemie mu vytvárala sestra Mária. Na základe vynikajúcich výsledkov dostal odporúčanie pokračovať v štúdiu u popredného svetového metalurga prof. Alberta Marcela Portevina v Paríži. Špecializoval sa na metalurgiu a zváranie. Po získaní diplomu na Vysoké škole zvaračskej – École supérieure de soudure autogène, v roku 1937 získaval vo svetových podnikoch cenné praktické skúsenosti, ktoré po návrate využil v podniku Drátovne Bohumín. Po obsadení tohto mesta Poliakmi, Čabelka pomáhal pri premiestnení firmy do Vamberku. Najmä vďaka nemu sa tento podnik zaradil medzi najkvalitnejších producentov elektród.

■ UKRADNUTÁ DOKUMENTÁCIA

Služobné cesty ho zaviedli aj do iných strojárskych podnikov v Čechách, okrem iného i do plzenskej Škodovky, kde sa dostal ku kompletnej dokumentácii obávaných nemeckých tankov Tiger. Prostredníctvom brata ich prepašoval do Londýna. Na túto krádež prišli Nemci až na konci vojny, vydali na Čabelku zatykač a hrozil mu trest smrti, našťastie bol v tom čase už na oslobodenom území.

V roku 1942 vymenovali Jozefa Čabelku za mimoriadneho profesora Slovenskej technickej univerzity a o štyri roky neskôr za riadneho profesora na jej pokračovateľke Slovenskej vysokej škole technickej, kde na Strojnickej fakulte založil a viedol Katedru fyzikálnej metalurgie zvárania a zlievania.

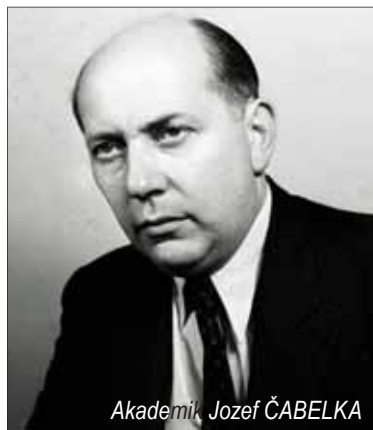
Najvýznamnejším činom Jozefa Čabelku bolo založenie Výskumného

Sformovanie a činnosť Výskumného ústavu zvaračského, čo bolo dielo akademika Jozefa ČABELKU, preslávilo Slovensko v technickom svete inovatívnymi prístupmi v tomto odbore. Dnes je jeho živorenie a „odchod do zabudnutia“ hanbou všetkých zainteresovaných...

ústavu zvaračského (VÚZ) v Bratislave v roku 1949. Prostriedky na jeho vybudovanie získal z predaja svojho objavu tzv. „krehkého lomu“, ktorým objasnil dôvod, prečo sa námorné lode lámali v blízkosti zvaru, a našiel spôsob, ako tomu zabrániť. Tento úspech viedol k nominácii Jozefa Čabelku na Nobelovu cenu za fyziku. Vybavenie ústavu zabezpečil i vďaka Lincolnovej cene I. stupňa, ktorú mu udelila univerzita v americkom Clevelande v roku 1947.

VÚZ získal vysoké renomé. Ako príklad kvality jeho práce hodno spomenúť zisk zlatej medaily na svetovej výstave EXPO '58 v Bruseli za odporový zvarací lis VÚS 1000. Návšteva VÚZ bola súčasťou programu sovietskej delegácie na čele s vtedajším tajníkom ÚV KSSZ Nikitom Sergejevičom Chruščovom. Sovietski papaláši boli výsledkami ústavu šokovaní, a keď zistili, že v Sojuze nemá konkurenciu, letel do Prahy jasný pokyn – prepustiť profesora Čabelku, čo československí poli-

Akademik Jozef ČABELKA

tickí poskokovia priam uvítali. Neskončilo sa to len prepustením. Komunistickí funkcionári mu znemožnili zamestnať sa v akomkoľvek strojárskom podniku u nás. Vari jediný, kto sa ho zastal, bol Alexander Dubček, ktorý dosiahol aspoň to, že Jozef Čabelka mohol zostať pracovať na SVŠT.

Súsošia Dionýza Ignáca STANETTIHO sú ozdobou banských miest

Proti morovým ranám, na slávu svätých

Jozef SLIACKY – Foto: Emil SEMANCO

Pred tristo desiatimi rokmi, druhého marca 1710, sa narodil v sliezskom Dolnom Benešove neďaleko Opavy Dionýz Ignác STANETTI. Podľa matriky bol synom správcu miestneho panstva, ale podľa priezviska môžeme predpokladať, že jeho rodové korene siahali na Apeninský polostrov, pričom sa predpokladajú príbuzenské vzťahy s Johannom (Giovannim) Stanettim (1663 – 1726), sochárom na viedenskom cisárskom dvore. Ako sochár zanechal Stanetti pôsobivé diela aj v slovenských banských mestách.

Dionýz Stanetti sa vo veku okolo tridsať rokov presťahoval na stredné Slovensko. Prvé jeho stopy nachádzame v Prievidzi, kde v roku 1741 pracoval na výzdobe Kostola Najsvätejšej Trojice v tamojšom piaristickom kláštore. V tom čase sa zoznámil s viedenským maliarom Antonom Smidtom a obaja využili – v dobrom slova zmysle – prosperitu stredoslovenských banských miest, aby v nich zanechali cenné neskorobaro-kové umelecké diela. Stanetti sa po sobášii s Teréziou Gürtlerovou usadil v roku 1745 v Kremnici, kde si zriadil sochársku dielňu a stal sa váženým občanom.

■ TROJIČNÉ STĹPY

Čo všetko vyšlo zo Stanettiho dielne a čo priamo spod jeho rúk, to je doteraz predmetom bádania. Predpoklad približujúci sa faktu hovorí, že v rokoch 1745 – 1751 pracoval na sochárskej výzdobe banskoštiavnickej Kalvárie. Určite bol aj autorom ďalších sakrálnych plastik v kremnických a banskoštiavnických kostoloch, ktoré sú dnes väčšinou v múzeách.

Pri vyslovení mena Stanetti sa nám však vynoria pred očami najmä

Barokové mariánske trojičné stĺpy na vďaka svätým za prekonanie rôznych pohrôm a chorôb veľkého rozsahu sú ozdobou aj vzácnymi pamiatkami viacerých slovenských, najmä kedysi bohatších banských miest ako Banskej Štiavnice a Kremnice. Tie najpôsobivejšie nesú sochársky rukopis Dionýza Ignáca STANETTIHO.

dve unikátne diela, ktoré sú dodnes symbolmi a sochárskymi dominantami Banskej Štiavnice a Kremnice. Ide o trojičné stĺpy. Stavali ich na pamiatku strašnej morovej epidémie, ktorá sa prehnala Uhorskom po kuruckých povstaniach, aj ako prosbu k vyššej

moci, aby sa takéto hrôzy neopakovali. Súsošie Svätej Trojice v Banskej Štiavnici postavili v rokoch 1755 – 1762 na mieste pôvodného skromnejšieho morového stĺpa v centre mesta podľa návrhu kremnického staviteľa Ignáca Petra Götza. Vychádzal zo vzhľadu

Aj „vdaka“ Trojičnému súsošiu zapísali Banskú Štiavnicu do svetového dedičstva UNESCO.

podobného diela v mestečku Krem-san der Donau západne od Viedne. Sochárske práce realizoval Dionýz Stanetti v spolupráci s kamenárskym majstrom Karlom Holzknechtom.

■ ZDATNÝ MAJSTER

Kremnica sa nedala zahanbiť a v roku 1765 sa mestský magistrát zaoberal plánom na vyhotovenie monumentálneho morového súsošia. Stanetti predložil návrh, v ktorom mu bol vzorom morový stĺp Pestsäule vo viedenskej ulici Graben. Mestská rada rozhodla, že okrem Stanettiho sa bude na tvorbe tohto monumentu podieľať aj rakúsky sochár Martin Vögerle. Dielo sa podarilo, ale ani jeden z autorov jeho konečnú podobu neuvidel. Stanetti zomrel v Kremnici v máji 1767, Vögerle o tri roky neskôr.

Okrem týchto najznámejších umeleckých diel nájdeme Stanettiho rukopis aj na výzdobe oltára v Kostole sv. Michala archanjela v Sebechleboch, v kostole kláštora hieronymitánov v Štiavnických Baniach.

Lekári a zdravotníckí pracovníci apelujú na dosluhujúcu vládu

Dvadsaťpäť medicínskych odporúčaní a rád

Spracovala: Eva SISOVÁ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

V situácii, keď Covid-19 už predstavuje pandémiu, slovenskí lekári vládym miestam adresujú tieto naliehavé odporúčania:

1. Zabezpečiť dostatok osobných ochranných pracovných pomôcok pre lekárov, najmä pre lekárov prvého kontaktu, záchrannú službu, personál infektologických pracovísk a jednotiek intenzívnej starostlivosti (masky, rúška, respirátory, jednorazové obleky atď.), dostatočné množstvo dezinfekčných roztokov a mydiel.

2. Posilniť infolinky týkajúce sa koronavírusu. Je nepripustné, že sa rizikovní alebo chorí pacienti nevedia dovolať. Zriadiť aj elektronickú „infolinku“, napríklad formou e-mailu alebo elektronického dotazníka.

3. Vyškoliť personál na infolinke, stanoviť jednoznačné kritériá voľby ďalšieho postupu – stratifikácia pacientov s respiračným ochorením (ktorí pacienti zostávajú aj s rodinou v domácej karanténe, kto má kontaktovať obvodného lekára, pre koho bude zaslaná sanitka, kto a kedy bude testovaný). V praxi sa stretávame s prípadmi, keď je stav nesprávne vyhodnotený a vyšetrovanie odopierané, príznaky pacienta bagatelizované alebo je pacient nesprávne inštruovaný a dopravuje sa na testovanie sám.

4. Vytvoriť samostatnú infolinku pre lekárov.

5. Plošné zintenzívnenie testovania na Koronavírus COVID-19 – vytvoriť v rámci Slovenska priestorové a personálne možnosti, aktuál-

ne testovacie možnosti sú nedostačujúce a situáciu nezvládajú.

6. Zabezpečiť tzv. rýchlo-testovanie.

7. Vytvoriť pomocou zaškoleného zdravotníckeho personálu, eventuálne so zapojením vojenských zložiek, mobilné odberové skupiny (v sanitkách), ktoré odoberú vzorky na testovanie u karantenizovaných osôb.

8. Povinné testovanie pri návrate osôb zo zahraničia, všetkých kontaktov potvrdených pozitívnymi osôb, všetkých žiadateľov o azyl.

9. Pri návrate osoby zo zahraničia (z rizikových oblastí) naďalej prikázať domácu karanténu v trvaní štrnásť dní osobe aj jej rodinným príslušníkom.

10. Pri väčšom nápoře pacientov zriadiť pred nemocnicami testovacie stany, aby pacienti nevstupovali do nemocnice, a tým neohrozovali seba aj ostatných.

11. Sanitkou a na infektologické pracovisko treba transportovať len vysokorizikových pacientov s ťažkým stavom – je potrebné presne definovať kritériá.

12. Vytvoriť pracovnú skupinu na MZ SR, kde budú mať zastúpenie samosprávy, RÚVZ, KOS, záchranky, nemocnice a armáda na systematickú koordináciu aktuálnej situácie.

13. Zhodnotiť a pripraviť priestorové, personálne a prístrojové vybavenie JIS v rámci Slovenska.

14. Zhodnotiť a vybrať priestor, kde bude zriadená poľná nemocnica, alebo vyčleniť nemocnice výlučne

pre pacientov infikovaných SARS-CoV-2. Oddeliť pozitívnych pacientov treba pre zamedzenie šírenia nákazy medzi ostatných pacientov, vyžadujúci hospitalizáciu z iných príčin.

15. Zabezpečiť zásoby antivirov s účinkom na Coronavirus COVID-19.

16. Ak sa vyvinú účinnejšie terapeutiká alebo vakcíny, politici musia zabezpečiť, aby boli cenovo dostupné a k dispozícii všetkým.

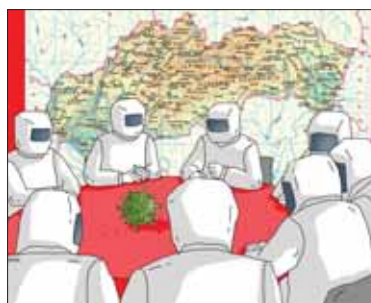
17. Nariadiť odloženie všetkých elektívnych operačných výkonov.

18. Zabezpečiť dostupnosť protinfekčných ošetrovateľských bariér, rúšok, respirátorov, ochranných plášťov v sociálnych zariadeniach, vybaviť ochrannými a dezinfekčnými prostriedkami a účinnými germicídmi žiaričmi ošetrovateľský personál v sociálnych zariadeniach pre ochranu seniorov aj ostatných klientov.

19. Zaviesť meranie teploty nariadením všetkým zamestnancom pred vstupom do práce, návštevníkom pred vstupom do úradov, do obchodu.

20. Osveta v médiách o tom, čo znamená domáca karanténa, kto ju má podstúpiť a ako prebieha. Osveta musí byť rozsiahla a opakovaná, vhodné by bolo použiť verejnoprávne médiá, ale aj web (je sporné, aby karantenizované osoby mohli navštíviť obchod kvôli nákupu, ako bolo vo vyhlásení hlavného hygienika).

21. Dohľad nad dodržiavaním domácej karantény. Informovať verejnosť o trestnom čine šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej

choroby. Zaviesť vyššie sankcie za šírenie nákazlivej choroby a porušenie stanovených nariadení. Z praxe vieme, že občania SR nedodržiavajú karanténu, zatajujú anamnestické údaje v súvislosti s možným ochorením COVID-19, čím bezprostredne ohrozujú okolie a zdravotníckych pracovníkov.

22. Zabezpečenie pomoci pri donáške potravín a liekov karantenizovaným osobám, aby sa predišlo nespokojnosti a porušovaniu karantény (treba občanov o tejto službe poučiť, vyškoliť roznášajúci personál, zmobilizovať donáškové služby, v prípade potreby zapojiť dobrovoľníkov, vojsko, Červený kríž atď.).

23. Naďalej udržiavať zatvorené školy a materské školy, neorganizovať bohoslužby, neorganizovať hromadné kultúrne a športové podujatia, zväziť uzatvorenie nákupných centier, reštaurácií a barov. Upozorňovať na riziko zhromažďovania ľudí a detí počas obdobia uzavretia škôl na verejných priestranstvách, v nákupných centrách zapojením polície.

24. Vyzvať firmy, nech opatreniami podporia ľudí, ktorí zostali v karanténe. Postupovať podľa vzoru Talianska – kampaň „JA OSTÁVAM DOMA“.

25. Informačná kampaň pre širokú verejnosť s cieľom celoplošného používania rúšok, čo sa v Číne potvrdilo ako správny krok.

MATIČNÉ DEPEŠE

Opatrenia Matice kvôli epidémii

V súvislosti s novým koronavírusom prijala Matica slovenská viaceré opatrenia vzhľadom na to, že v jej priestoroch prebiehajú exkurzie pre školy, prednášky, výstavy a rôzne iné podujatia pre verejnosť. Vo svojich budovách zrušila všetky verejné akcie. Až do odvolania sú pre verejnosť zatvorené všetky maticné budovy, pričom uzavretie sa týka verejných podujatí regionálnej kultúry, nie aktivít nájomníkov v dotknutých budovách. Ustanoviť sa riadi pokynmi štátnych orgánov. Preto zrušila všetky podujatia maticných dobrovoľníkov v obciach a mestách. Zamestnanci nebudú cestovať na služobné cesty. Komunikovať s verejnosťou bude telefonicky a online.

(ms)

Žeriavy tiahnu 2020

Pamätníci si možno ešte spomenú na úspešný sovietsky vojnový film z roka 1957 pod týmto názvom, ktorý získal na MFF v Cannes Zlatú palmu a hlavná predstaviteľka Tatiana Samojlovová (Veronika) zvláštne uznanie za herecký výkon. V tejto melodráme hrala dievčinu, ktorej vojna kruto zasiahne do života... Aj organizátorom Vtania žeriavov 2020 na Senianskych rybníkoch, ktoré sú chráneným vltčím územím a známym zhromaždiškom žeriavov poplavých, do ich tradičného podujatia, ktoré sa malo uskutočniť 14. marca, zasiahla „kruto“ epidémia Covid-19, takže verejnosť sa na skvelý zážitok a stretnutie s oduševnenými aktivistami a ich operenými chránencami tentoraz tešila márne.

Pod diamantovou klenbou

Husľový virtuóz prof. Peter Michalica už dvadsať rokov pripravuje v Dome komorského grófa v Kremnici festival Hudba pod diamantovou klenbou, ktorý sa za tie roky stal pojmom v hudobnom svete. Jeho jubilejná edícia sa uskutoční v troch prostrediach – gotickom, renesančnom a barokovom – v termíne od 19. júna do 17. júla t. r., pričom otvárací koncert „v domácom renesančnom prostredí s jedinečnou kupolou“ v prvý deň podujatia majster Michalica vystaval ako unikátnu koncertno-scénickú kompozíciu opery Bélu Bartóka (zomrel pred sedemdesiatimi piatimi rokmi) Hrad kniežaťa modrofúza s protagonistami – sopránistkou Evou Šuškovou, barytonistom Petrom Mazalánom, herečkou Janou Olhovou a klavírnou spolupracou Petra Pažického. V podobnom exkluzívnom háve s pripomenutím na štyristo sedemdesiate piate výročie pobytu uhorskej kráľovnej Márie v tomto architektonicky unikátnom objekte sú koncipované aj ďalšie vystúpenia a koncerty festivalu.

Bulharský umelec ducha

Nevededný zážitok ponúka počas Mesiaca bulharskej kultúry, ktorý sa začal 3. marca bulharským štátnym sviatkom Dňom národného oslobodenia, keď v roku 1878 Bulhari po päťstoročnej porobe zvrhli osmanské jarmo, výstava výtvarných diel Borisa Georgieva (1888 – 1962) vo Dvorane MK SR s výrečným názvom Umelec ducha, ktorého tvorba absorbuje podnety od secesie cez symbolizmus až po postupy moderných smerov.

Pripravuje Emil SEMANCO

ČITATELSKÉ FÓRUM

Občas, len tak zo zvedavosti, si pozriem objednávky v hlavnom meste. Nuž, a minule ma zarazila objednávka vystavená 15. 1. 2020 subjektu SHARKAM B&B CATERING, s. r. o., na sumu 7064,40 eura s nič nehovoriacim predmetom plnenia: služby spojené s podávaním jedál. Pomyslite si, rovnako ako ja, o aké služby jednorazovo mohli ísť za takú nemalú sumu? A tak som pátral a vypátral, že bola za obed po mestskej rade 6. 1. 2020 pre starostov a mestských poslancov v zrkad-

lovej sieni Primaciálneho paláca. Prečo teda vallovcí „transparentne“ nenapísali, že išlo o obed pre volených funkcionárov? Nuž, dôvod je jasný, len rátaťte spolu so mnou:

Progressívne body

starostov je sedemnášť, mestských poslancov štyridsaťpäť a primátor je zatiaľ len jeden (po trende, ktorý vládne na magistráte a príklade z Banskej Bystrice, možno budú dvaja...) – teda dokopy to je šesťdesiattri ľudí. Ak sumu 7064,4 podelíme 63 vyjde nám 112,1 eura...

Neviem, či naši volení predstavitelia jedli zo zlatých tanierov alebo čašníčky boli „hore bez“, ale aby na jedného účastníka stretnutia vychádzalo menu za vyše 112 eur,

je pre bežného občana nepredstaviteľné. Preto asi do objednávky radšej napísali tie „služby spojené s podávaním jedál...“ Je to vrcholne cynické, aby sa naši mestskí papalášci hostili za takúto nehoráznú čiastku. Pritom primátor Vallo zrušil v roku 2019 po

dvadsiatich deviatich rokoch primátorskú štedrovecernú večer pre osamelých Bratislavčanov s tým, že treba šetriť, a veď také akcie robia mestské časti... A to už nehovorím o horibilnom zvýšení dane z nehnuteľnosti.

Nuž čo, aj toto je príklad, ako sa teraz vládne v Bratislave. Primátor Vallo dopraje svojim lukulským hody a odkázaným seniorom zruší aj kúsok vyprázaného filé so zemiakovým šalátom...

Píšem tieto riadky, nech sa ľudia dozvedia, o čom ten slávny progresivizmus v praxi vlastne je.

Jozef MIKULA

VEREJNOOBCHODNÁ SÚŤAŽ

Matica slovenská so sídlom P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, IČO 00179027, zastúpená štatutárnym orgánom JUDr. Mariánom Gešperom, predsedom Matice slovenskej, VYHLASUJE podľa § 281 – 288 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka neurčitým osobám obchodnú verejnú súťaž o najvhodnejší návrh na uzavretie kúpnej zmluvy na predaj nehnuteľného majetku Matice slovenskej, vedeného katastrálnym odborom Okresného úradu Nové Zámky zapísaného na liste vlastníctva č. 3638, obec Šurany, katastrálne územie Šurany, časť A: parcely registra „C“ evidované na katastrálnej mape: parc. č. 364/1, výmera 1137 m² – zastavané plochy a nádvorie, na pozemku je postavená nebytová budova so súp. č. 3. Právny vzťah k stavbe postavenej na pozemku 364/1 je evidovaný na liste vlastníctva číslo 2451; časť B: vlastní Matica slovenská, Grösslingová č. 23, Bratislava, PSČ 812 51, SR, v spoluvlastníckom podiele 1/1, časť C: farchy – Bez

zápisu. Iné údaje: Bez zápisu, tento je podľa § 5 ods. 7 a 8 zák. č. 176/2004 Z. z. o nakladaní s majetkom verejnoprávných inštitúcií nepotrebná vec, ktorá už neslúži a ani v budúcnosti nebude slúžiť verejnoprávnej inštitúcii na plnenie jej základných úloh ani na plnenie jej iných úloh,

preto Matica slovenská podľa § 5 ods. 1 zák. č. 176/2004 Z. z. predá túto nepotrebnú nehnuteľnú vec a to len v celosti na základe obchodnej verejnej súťaže tomu, kto ponúkne najvyššiu kúpnu cenu. Požadovaná kúpna cena, minimálne podľa znaleckého posudku a nákladov na jeho vypracovanie, je 33.100,- € . So znaleckým posudkom na nehnuteľný majetok sa navrhovateľ môže oboznámiť u vyhlasovateľa, termín nahliadnutia, ako aj obhliadky nehnuteľnosti si môže navrhovateľ dohodnúť u riadiateľa TIÚ MS PaedDr. Branislava Kohúta na tel. č.: 0915 988 896, e-mail: branislav.kohut@matica.sk, adresa: Technicko-investičný útvar Matice slovenskej,

P. Mudroňa č.1, 036 01 Martin. V kúpnej zmluve bude dohodnuté, že cenu za nehnuteľnosť je kupujúci povinný zaplatiť v deň uzatvorenia kúpnej zmluvy.

Podmienky obchodnej verejnej súťaže:

Určuje sa spôsob podávania návrhov na uzavretie kúpnej zmluvy na uvedené nehnuteľnosti, a to písomne na adresu vyhlasovateľa v zalepenej obálke výrazne označenej neotvárať: VOS v lehote do 31. 3. 2020, do ktorej možno návrhy podávať, lehota na oznámenie vybraného návrhu je 3. 4. 2020. Vyhlásenie a obsah podmienok obchodnej verejnej súťaže bude uverejnený na www.matica.sk a v celoštátnom týždenníku Slovenské národné noviny (§ 282 ods. 1 a ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb.).

Vyhlasovateľ si určuje právo na zmenu alebo zrušenie uverejnených podmienok a súťaže, toto právo v uverejnených podmienkach súťaže si vyhradil a zmenu alebo zrušenie uverejnil spôsobom, ktorým vyhlásil pod-

mienky súťaže (§ 283 zákona č. 513/1991 Zb.).

Navrhovateľia nemajú nárok na náhradu nákladov spojených s účasťou na súťaži (§ 284 ods. 3 zákona č. 513/1991 Zb.).

Predložený návrh nemožno odvolať, meniť alebo dopĺňať po jeho predložení (§ 285 ods. 1 a 2 zákona č. 513/1991 Zb.).

Vyhlasovateľ si vyhradzuje právo odmietnuť všetky predložené návrhy (§ 287 zákona č. 513/1991 Zb.).

Cenu za nehnuteľnosť je kupujúci povinný zaplatiť v deň uzavretia zmluvy (§ 5 ods. 10 zákona č. 176/2004 Z. z.).

Ostatné tu osobitne neupravené práva a podmienky obchodnej verejnej súťaže upravujú príslušné ustanovenia § 284 – § 288 zákona č. 513/1991 Zb. Navrhovateľ podaním návrhu vyslovuje súhlas so všetkými podmienkami obchodnej verejnej súťaže.

V Martine 13. 3. 2020
Reg. č.: 174/2020-TIÚ

OČAMI MATIČIARA

V obci Necpaly sa 6. marca tohto roku uskutočnilo obnovujúce zasadanie Miestneho odboru Matice slovenskej. Na podnet starostu obce Necpaly Ing. Petra Majka a riaditeľky Domu Matice slovenskej v Žiline Kataríny Kalankovej sa členovia Miestneho odboru MS v Necpaloch, ktorý niekoľko rokov nepracoval aktívne, rozhodli obnoviť a zaktívizovať matičnú činnosť. Na obnovujúcom zasadnutí sa stretlo štrnásť Necpalčanov, medzi ktorými boli trinásť pôvodní členovia a traja noví, ktorí sa o členstvo v matičnej organizácii uchádzali a boli na tomto rokovaní schválení..

Obnovili odbor

Rokovanie otvorila Ing. Janka Bartková, členka právneho výboru. V úvode privítala riaditeľku Domu Matice slovenskej v Žiline Katarínu Kalankovú, ktorá sa prihovorela prítomným a poďakovala za iniciatívu Necpalčanov a odhodlanie opäť aktívne pracovať v MO MS a podieľať sa na matičnej práci. Prítomných pozdravil aj starosta obce Ing. Peter Majko, ktorý necpalských matičiarov viedol predtým.

Prítomní na zasadnutí jednomyselne zvolili za predsedníčku Miestneho odboru Matice slovenskej v Necpaloch Ing. Janku Bartkovú a zvolili aj členov výboru a tiež členov dozorného výboru.

Novozvolená predsedníčka vzápätí predložila plán činnosti matičnej organizácie na rok 2020, v ktorom predostrela viac konkrétne merateľných zámerov. Riaditeľka D MS v Žiline K. Kalanková informovala prítomných o projektoch Matice slovenskej na rok 2020 a o jej celkovom zameraní. Členovia novozvoleného výboru MO MS sa potom v diskusii s riaditeľkou D MS v Žiline dohodli na spolupráci a na spoločných aktivitách v roku 2020.

Necpalským matičiarom želáme v matičnej práci veľa elánu, splnených predstáv a prospešných projektov teraz aj v budúcnosti.

Katarína KALANKOVÁ,
D MS v Žiline

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Analytický zborník prístupov k Slovákom žijúcim za hranicami Publikácia o krajanskej problematike

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Analýza starostlivosti Slovenskej republiky o Slovákov žijúcich v zahraničí z pohľadu Matice slovenskej a odborníkov na krajanskú problematiku z Chorvátska, Čiernej Hory, Poľska a zo Srbska.

Dopyt po posilnení, lepšom plánovaní, cieľavedomejšej politike v oblasti starostlivosti Slovenskej republiky o krajanov (nielen v zmysle činnosti ÚSZZ) je neustále prítomný a silný na všetkých oficiálnych i neoficiálnych fórach krajanov.

Na zasadnutí poradného orgánu Matice slovenskej pre krajanskú problematiku – Rady pre Slovákov žijúcich v zahraničí pri MS, ktorú tvoria zástupcovia z Čiernej Hory, zo Srbska, z Poľska, Chorvátska, Českej republiky, Francúzska, Kanady, Maďarska, zo Švédska, z Rumunska, Ukrajiny, ÚSZZ a SZSZ, odznela požiadavka na vypracovanie analýzy starostlivosti SR o Slovákov žijúcich v zahraničí. Po odkonzultovaní projektu a jeho účasti na ňom prejavili záujem pripraviť čiastkové štúdie odborníci z MS a MN, PL, HRK a SRB, ktorí vytvorili výskumný tím. Projekt mal ambíciu aspoň čiastkovo analyzovať starostlivosť o krajanov a priniesť odporúčania pre prácu subjektov so sídlom na Slovensku, ktorým zákon vymedzuje starostlivosť o Slovákov žijúcich v zahraničí.

Cieľom tejto analýzy bolo nielen analyzovať systém podpory Slovenskej republiky voči krajanom, ale porovnať ho aj so systémom v iných štátoch, t. j. ako v Európe zabezpečujú túto starostlivosť európske národy pre svoje komunity v zahraničí. Výstupom analýzy je súbor odporúčaní a návrhov

Matice slovenská vydala nový zborník o krajanskej problematike s grantom Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR.

pre činnosť SR v tejto oblasti, ktorá poskytuje bázu návrhov na zefektívnenie podpory krajanskej problematiky na základe výsledkov bádania expertov podľa zvolenej témy a ich osobnej praxe.

Na tvorbe štúdií pracovali dlhoroční odborníci na krajanskú problematiku, a to Michal Spevák, predseda Čiernohorsko-slovenského priateľstva (MN), ktorý sa zaoberal stavom krajanov v Čiernej Hore, projektmi zameranými na ich podporu a zhodnotil starostlivosť SR o krajanov v Čiernej Hore. Sandra Kralj Vukšićová, riaditeľka Slovenského kultúrneho centra v Našiciach a šéfredaktorka krajan-

ského periodika Prameň (HRK), ponúkla rozsiahly rozbor inštitúcií, s ktorými krajanovia v Chorvátsku spolupracujú, a porovnávala ho s podobnými inštitúciami Chorvátskej republiky. Katarína Melegová-Melichová, predsedníčka MO MS Báčsky Petrovec a predsedníčka RSZZ pri MS (SRB), spracovala starostlivosť o krajanov najmä z pohľadu inštitúcií, ktoré krajanov podporujú finančne, a porovnávala ich so systémom Srbska. Milica Majeriková-Molitorisová, historička a redaktorka krajanského periodika Život, ponúkla veľmi rozsiahlu a detailnú výskumnú prácu. Zamerala ju na mnohé inštitúcie, ktoré Slovákom v Poľsku pomáhajú, so zhodnotením ich činnosti a odporúčaniami. Inšpiratívnym a veľmi podnetným čítaním je kapitola starostlivosti Poľska o Poliakov žijúcich v zahraničí. Zuzana Pavelcová, riaditeľka KM MS (Matica slovenská), autorka projektu a jeho koordinátorka, pripravila rozbor starostlivosti SR o krajanov z pohľadu Matice slovenskej a zostavila syntetické odporúčania a závery z analýz.

Zvolenský školáci povzbudzovali maturantov vzorom generála Štefánika Malý pilot v astronomických výšinách

Text a foto: Michal SITNIK

Deviatci zo ZŠ sv. Dominika Savia vo Zvolene pripravili v priestoroch školy pre svojich spolužiakov kultúrny program, v ktorom

sa im počas príprav na maturitu rozhodli predstaviť život Štefánika zaujímavejšie – tak aby všetky zmysly počas programu boli sústredené len na vystupujúcich a na posolstvo, ktoré do scénickej kreácie vložili. Usilovali sa spolužiakom ukázať na živote nášho veľikána jeho vytrvalosť v presvedčení a zameraní, a to aj na príklade chudoby, s ktorou sa musel Štefánik boriť skoro celý život, a dnes si dobre uvedomujeme, kam to napriek týmto obmedzeniam dotiahol. Aby to účinkujúci zdôraznili, traja spolužiaci si medzi sebou „požičiavali“ jeden kabát...

Študenti predstavili život skvelého vedca a neohrozeného vojaka veľmi obrazne, symbolicky a plnokrvnými scénkami v prostredí krajín, ktoré precestoval a kde pôsobil. Na začiatku scénického pásma sa objaví malý Milanko v plaveckých okuliarech a s čiapkou na hlave, ktorý sa chce stať pilotom. Na konci je to už veľký Rastislav v krásnej generálskej uniforme s výstihňujúcim štátnickým prejavom. Záver rámcuje slovenská pieseň Hej, Slováci!, ktorú si spievali aj bojovne naladení Štefánikovi legionári...

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávaťe telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

Účet na úhradu predplatného:

IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337

Variabilný symbol: 821020 - Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 8/2020 sme sa pýtali, aké výročie oslávil v tomto roku vlastenecký časopis Extra Plus. Správne odpovedali tí, čo napísali, že tento časopis je na mediálnom trhu dvadsať rokov. Spomedzi riešiteľov nášho kvízu sme vyžrebovali týchto výhercov, ktorých odmeníme vecnými cenami: Marián Masnica, Makov; Oľga Dobáková, Kováčová; Július Kucharovský, Martin.

V tomto čísle SNN sme venovali priestor dlhoročnému vedúcemu rozhlasového Orchestra ľudových nástrojov Mirkovi Dudíkovi, ktorý sa po vyše štyridsiatich rokoch rozhodol odísť z tohto známeho telesa a dožiť si „zmenu“ – príležitostné účinkovanie so svojím potomstvom a príbuzenstvom v kapele Dudíci, ktorá pripomína časy účinkovania jeho slávneho deda, legendárneho myjavského muzikanta a primáša, ktorého meno máte uhádnuť.

• Ako sa volal tento slávny ľudový myjavský kapelník a primáš?

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty, ktoré nájdete uvedené aj v tiráži týchto novín (aj elektronicky), našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do 27. marca t. r.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

21. marca

– osemdesiatpäť rokov, čo sa v Slovenskom rozhlasu konala premiéra opery Alexandra Moyzesa Svätopluk (1935)

– pred piatimi rokmi (2015) sa diecéznym biskupom v Rožňave stal Mons. ThDr. PhDr. Stanislav Stolárik, PhD.

22. marca

– pred sto rokmi (1920) vznikla v Kežmarku pomerne silná a v regióne vplyvná nemecká politická strana Zipser Deutsche Partei; zastávala odmietavý postoj k existencii Česko-Slovenska a spolupracovala výhradne len s maďarskými iredentistami

– spevák Peter Cmorík má štyridsať rokov

23. marca

– na ceste z Trenčína do Bankej Štiavnice umrel pred dvesto sedemdesiatimi rokmi Samuel Mikovinyi (1686 – 1750), v tom čase najvýznamnejšia osobnosť slovenskej i rakúsko-uhorskej technickej vedy, svetoznámy kartograf, člen Pruskej i Viedenskej akadémie vied

24. marca

– päťstopäť rokov, čo do Bratislavy s tisícpäťstočlenným sprievodom prišiel poľský kráľ Zigmund Jagellovský na stretnutie troch panovníkov: českého kráľa Vladislava a rakúsko-nemeckého cisára Maximiliána I. (1515)

– dvestotridsať rokov od narodenia klasicistického slovenského básnika Jána Hollého v Borškom Mikuláši (1785 – 1849)

25. marca

– deväťdesiatpäť rokov od narodenia významnej rozhlasovej režisérky Zory Bachnárovej (1925 – 2017)

– pred dvadsiatimi rokmi (2000) začala vysielajú televízna stanica Global, z ktorej onedlho vznikla tv. spoločnosť Joj

26. marca

– stosedemdesiat rokov (1850), čo u nás vznikli prvé priemyselné komory ako spoločný orgán súkromných výrobných podnikov a ich reprezentant vo vzťahu k štátnej moci; mali sídla v Bratislave a Košiciach

– stopäťdesiat rokov od smrti národného buditeľa, jazykovedca, publicistu a evanjelického kňaza Michala Miloslava Hodžu (1811 – 1870)

– pred sto rokmi (1920) v Rumanovej striedali četníci do protestujúcich poľnohospodárskych robotníkov, dvoch ľudí zastrelili; pred voľbami to vyvolalo obrovské protesty verejnosti a tlač

– sedemdesiatpäť rokov (1945), čo ruské letectvo bezdôvodne zaútočilo na Nitru a tridsaťšesť lietadiel vrhlo na mesto vyše sedemdesiat ton bômb; útok si vyžiadal tisíc obetí na životoch, vyše päťdesiat budov bolo úplne zničených a tristo vážne poškodených

– Schengenská zmluva má dvadsaťpäť rokov, zrušila hranice medzi štátmi Európskej únie, ktoré sa stali jej signatármi (1995)

– päť rokov od úmrtia veľkého milovníka kníh, literárneho kritika, vynikajúceho znalca detektívnej literatúry, po prevrate v roku 1989 námestníka ministra kultúry Kornela Foldváryho (1932 – 2015)

27. marca

– dvadsaťpäť rokov od smrti spisovateľky Margity Figuli, jej najznámejším románom boli Tri gaštanové kone (1909 – 1995)

– zabávač Štefan Skrúcaný má šesťdesiat rokov

(jč)